

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
Fakulta humanitních studií

Tomáš Brabec

Klub českých turistů v letech 1888 – 1918

Bakalářská práce

Vedoucí práce: PhDr. Martina Ondo Grečenková, Ph.D.

Praha, 2014

Anotace

Bakalářská práce „Klub českých turistů v letech 1888 – 1918“ pojednává o historii tohoto spolku v uvedených letech. Práce čerpá z dobových pramenů v podobě Časopisu turistů, který vycházel od roku 1889 a zkoumá samotnou historii klubu, historii turistického značení, důležité projekty Klubu českých turistů, historii jednotlivých odborů a obsahuje též kapitolu o významných osobnostech této doby v Klubu českých turistů.

Klíčová slova

Klub českých turistů, historie, vlastenectví, turistické značení.

Anotation

Bachelor thesis "The Czech Tourist Club in the years 1888 - 1918" discusses the history of the league in those years. The work draws on contemporary sources in the form of the Tourists magazine, which was published from 1889 and explores the very history of the club, history of tourist signs, important projects of The Czech tourists club ,the history of the individual departments and includes a chapter on important figures of this period in The Czech tourists club.

Keywords

the Czech Tourist Club, history, patriotism, tourist signs.

Prohlašuji, že jsem práci vypracoval samostatně. Všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány. Práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 26. 6. 2014

.....
Podpis

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval vedoucí této práce paní PhDr. Martině Ondo Grečenkové, Ph.D. za vstřícnost a ochotné rady při konzultování této práce.

OBSAH:

1 ÚVOD.....	1
2 STRUČNÝ POPIS KČT.....	4
2.1 Cíle a snahy KČT.....	4
2.2 Organizace KČT.....	4
2.3 Členství v KČT.....	5
2.4 KČT a rozvoj turistiky.....	5
2.5 Vliv KČT na turistiku.....	6
2.6 Sídla KČT.....	7
2.7 Časopis turistů.....	7
2.8 KČT v době války.....	7
3 TURISTICKÉ ZNAČENÍ.....	9
3.1 Význam turistického značení.....	9
3.2 Zásady turistického značení v letech 1888 – 1918.....	10
3.3 Označovací čety.....	11
3.4 Plány KČT na první označené trasy.....	12
3.5 První skutečně označené trasy.....	13
3.6 Odlišnosti ve značení.....	15
4 VÝLETY KČT.....	16
4.1 Výlety KČT v roce 1889.....	16
4.2 Výprava KČT na světovou výstavu do Paříže.....	17
4.3 Česko-polské výlety KČT.....	18
4.4 Výprava KČT na světovou výstavu v Chicagu.....	18
4.5 Dvoutýdenní výlet KČT do Dalmácie, Černé Hory, Bosny a Hercegoviny a Chorvatska.....	19
5 KČT A STUDENTSKÉ CESTOVÁNÍ.....	22
5.1 Zrod projektu studentských nocleháren.....	22
5.2 Příklady některých studentských nocleháren.....	23
5.3 Plán povinného feriálního cestování.....	24
5.4 Přednáškové cykly pro studenty.....	24
6 KČT A ORGANIZACE LETNÍCH BYTŮ.....	25
6.1 Letní byty.....	25
6.2 Dobový dotazník k letním bytům.....	25
6.3 Popis některých letních bytů.....	27
7 STAVEBNÍ PROJEKTY KČT.....	27
7.1 Rozhledna na Petříně.....	27
7.2 Další rozhledny KČT.....	29

7.3 Útulny KČT.....	31
8 OSTATNÍ PODNIKY KČT.....	35
8.1 KČT a Jubilejní výstava 1891.....	35
8.2 Propagace českých lázní.....	36
8.3 Vánoční stromky KČT.....	37
8.4 Posázavská stezka.....	38
9 ODBORY KČT.....	39
9.1 Činnost odborů KČT založených v letech 1888 – 1918...39	
9.2 Spolupráce odborů.....	52
9.3 Příklad spolupráce: skupina brdských odborů.....	53
10 VÝZNAMNÉ OSOBNOSTI V KČT.....	53
10.1 Vojta Náprstek.....	53
10.2 Vilém Kurz.....	54
10.3 Jan hrabě Harrach.....	54
10.4 Vratislav Pasovský.....	54
10.5 Jiří Guth.....	55
11 ZÁVĚR.....	55
12 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ.....	57

1. Úvod

Při výběru práce jsem se rozhodl pro téma, které mě zajímá a ke kterému mám vřelý vztah. Jsem nadšeným turistou a proto oceňuji všechnu práci, kterou Klub českých turistů (KČT) vykonal. Z toho důvodu jsem se rozhodl sepsat historii KČT v letech 1888 – 1918, tedy od založení až po vznik samostatného československého státu. Pokud bych měl mapovat celou historii KČT od založení až po současnost, jednalo by se o téma, které by svým rozsahem velkou mírou přesáhlo projekt bakalářské práce, proto píší pouze o prvních třiceti letech od vzniku klubu. Jedná se o téma, které dle slov archivářů KČT doposud žádný student v rámci diplomové práce nezpracoval.

Cílem mé bakalářské práce je zmapování důležitých historických událostí a podniků KČT v letech 1888 – 1918 na základě údajů zveřejněných v Časopisu turistů. V první části své práce se zaměřím na historii a fungování KČT. Zde uvedu cíle a snahy klubu, jeho organizaci a vliv, který měl na rozvoj turistiky. V druhé části práce se budu věnovat vývoji a historii turistického značení. Třetí část bakalářské práce se zaměřuje na výlety, které KČT pořádal. Ve čtvrté části popíšu vliv KČT na cestování studentů a snahy, které v tomto ohledu měl. Pátá část bude věnována organizaci letních bytů v režii KČT. Šestá část se bude zabývat stavebními projekty KČT, jako jsou rozhledny a útulny. V sedmé části popíšu ostatní projekty KČT. Osmá část bude charakterizovat činnost místních odborů KČT, jejichž práce byla pro rozvoj turistiky také důležitá. V deváté části představím důležité osobnosti KČT z let 1888 – 1918.

Historická doba o které píšou se dost liší od doby dnešní. V letech 1888 – 1918 byly české země součástí Rakouska – Uherska. Proto se v pramenech snažím vyhledat vlastenecké pohnutky v činnosti KČT.

Prameny ke své bakalářské práci jsem studoval v archivu KČT v Revoluční ulici na Praze 1. Archiv je otevřen pouze jeden den v týdnu, proto jsem archiv navštěvoval každé úterý, po dobu 4 měsíců od prosince 2013 až do března 2014. Nejprve jsem si prostudoval výroční publikace, které KČT vydával k různým výročím svého založení. Jednalo se o tyto knihy: "Padesát let Klubu československých turistů 1888 – 1938", "Československá turistika", "Sborník Klubu českých turistů vydaný ke 110. výročí turistiky v roce 1998" a "Sborník Klubu českých turistů vydaný ke 120. založení klubu v roce 2008". Všechny tyto publikace však obsahovaly o historii KČT v letech 1888 – 1918 velmi málo údajů. Ideální variantou pro mou práci bylo, sehnat prameny přímo z

doby, o které ve své práci píšu. Od archivářů KČT jsem se dozvěděl, že v archivu jsou stále všechny čísla všech ročníků Časopisu turistů a že v nich je popsána veškerá dobová činnost KČT. Postupně jsem prostudoval svázané ročníky Časopisu turistů z let 1889 – 1918, celkem tedy 30 ročníků tohoto periodika. V časopise byla popisována činnost KČT; označování stezek, průběhy a cíle výletů, činnost místních odborů KČT, časopis pravidelně uváděl i jména všech nových i zemřelých členů klubu. Kromě informací o činnosti KČT zde byly popsány i přírodní krásy a zajímavosti atraktivních lokalit jako jsou Šumava, Krkonoše, Brdy, ale i příroda v okolí Prahy a dalších měst. Pravidelně se zde objevovaly i články popisující vzdálenější kraje, jako jsou Alpy. Prostor zde dostávali cestovatelé, kteří do časopisu psali několikastránkové články o cestách, které vykonali. Obsah Časopisu turistů se během prvních třiceti let jeho vydávání nijak zásadně neměnil. Výjimkou byl obrazový doprovod, který se v prvních ročnících skládal pouze z kreseb, postupně však začal být doplňován fotografiemi a v posledních mnou zkoumaných ročnících byl tvořen již výhradně fotografiemi. Titulní stránka každého čísla v prvních ročnících obsahovala základní informace z klubu, jako je otevírací doba čítárny, nebo jaká se chystá na pražské centrále přednáška. Tyto údaje v pozdějších ročnících na titulní stránce nahradil nejzajímavější či nejaktuálnější článek daného měsíce a časopis také získal od roku 1910 záhlaví v podobě kresby české krajiny. V první polovině každého čísla časopisu se nacházely články o cestování, druhá polovina časopisu byla vždy věnována rozsáhlým zprávám o činnosti KČT a jeho odborů. Tato část začínala články o nejzajímavějších podnicích, jako otevření nové rozhledny, nebo plány na výstavbu další útulny, dále následovaly jednatelské zprávy z centrály, po nich dostávalo místo hlášení odborů o jejich činnosti a pozvánky na plánované výlety. Časopis již v 19. století obsahoval reklamy v podobě malých čtvercových inzerátů. Jelikož se moje práce soustředí na historii KČT, věnoval jsem největší pozornost článkům zaměřujícím se na činnost klubu. Tyto články jsem si fotil digitálním fotoaparátem a posléze doma uložil do počítače, abych si je mohl kdykoli znovu přečíst. V pramenech jsem narazil na překážku v podobě toho, že některá místa a města měla v tehdejší době jiný název, než jaký mají nyní. V takovém případě jsem se rozhodl používat ve své práci tehdejší názvy s tím, že při první zmínce o takovém místě napíšu do závorky současný název. Jednalo se třeba o Karlův Tejn, který se nyní nazývá jednoduše Karlštejn, nebo Německý Brod (nyní Havlíčkův Brod), či obec Dnespeky (dnes Nespeky). Součástí Časopisu turistů byly i informace o činnostech místních odborů KČT. Množství informací o jednotlivých odborech však nebylo stejné. Nebylo

to však vinou KČT a jeho časopisu, nýbrž poboček samotných, jelikož některé popisovaly svoji činnost pravidelně a podrobně a jiné naopak méně často a stroze. Některé odbory dokonce nezaslaly o své činnosti několik let žádnou zprávu. Stejně tak byla činnost některých odborů pestrá, zatímco jiné odbory se omezovaly na pořádání přednášek pro své členy a občasně nějaký výlet. Z těchto důvodů se v mé práci nachází větší množství informací o činnosti odborů v Domažlicích, Jilemnicích a Brně, zatímco informace o odborech v Jihlavě, Valašském Meziříčí či v Ostravě se omezují pouze na základní údaje. Časopis turistů tvoří převážnou část pramenů, které jsem ve své práci použil. Kromě Časopisu turistů neexistuje o činnosti KČT v období let 1888 – 1918 žádný jiný pramen obdobného rozsahu. KČT vydával také každý rok výroční zprávy, jejich obsah se však plně shodoval s informacemi, které již byly průběžně otisknuty v Časopisu turistů. Tento časopis je periodikum, do kterého přispívaly svými články osoby, které byly s činností KČT přímo spojené a které vycházelo přímo v době, o které píše. Autoři se evidentně snažili informovat své čtenáře co nejpravdivěji a neměli důvod zkreslovat informace. Jediný nepodložitelný fakt, který jsem v Časopisu turistů zaznamenal, bylo připisování německému obyvatelstvu ničení a poškozování turistických značek. Vzhledem k tomu, že nebyl nikdy nikdo přistižen při činu, nelze s jistotou říct, jestli skutečně oněmi záškodníky byli pokaždé Němci. Tato věc je však zřejmě daná dobovými kontexty, kdy mezi Čechy a Němci panovala rivalita. Informace získané z Časopisu turistů v menší míře doplňuji dalšími prameny v podobě turistických publikací a internetových zdrojů.

Při psaní své bakalářské práce jsem postupoval progresivně, neboť jsem postupoval na základě chronologicky seřazených událostí od vzniku KČT. Od konkrétních dat jsem dospěl k obecnějším údajům pomocí metody indukce.¹ Jelikož se jedná o historii jednoho konkrétního spolku, používám diachronní přístup.² Ke zpracování látky jsem použil přímou metodu, neboť čerpám z dobových pramenů, které považuji za totožné s historickou skutečností.³

2. Stručný popis KČT

¹ HROCH, M. *Metody historikovy práce*. str. 18

² HROCH, M. *Metody historikovy práce*. str. 26

³ HROCH, M. *Metody historikovy práce*. str. 23

2.1 Cíle a snahy KČT

Klub českých turistů (dále uváděn zkratkou KČT) měl tři hlavní cíle:⁴

- 1) Pěstovat a šířit znalost krajin a hor v Království českém, Markrabí moravském a Vévodství slezském;
- 2) zejména pečovat o jejich návštěvu
- 3) a podporovat cestování vůbec

Klub českých turistů při svém vzniku deklaroval tyto snahy: Podporovat všemi způsoby cestování po Čechách, vzdělávat se cestováním, vyhledávat pamětihodná místa a krásnou krajinu a učinit je přístupnými a učinit cestování co nejpříjemnějším a nejpohodlnějším. O cestovní vzdělání lidí se klub staral společnými členskými schůzemi, veřejnými přednáškami, společnými výlety, spolkovou knihovnou, vydáváním spisů a map a také vydáváním Časopisu turistů, který začal pravidelně jednou za měsíc vycházet v roce 1889. Turistiku KČT podporoval zlepšováním cest a jejich turistickým označováním, apelováním na zlevnění jízdného a to především na parnicích a železničních drahách, zřizováním důvěrníků z řad měšťanského obyvatelstva na nejdůležitějších turistických místech, k nimž se turisté mohli obracet o radu a pomoc. Na některých turisticky zajímavých místech vznikaly hostince pro turisty. Důležité rovněž bylo utváření odborů KČT mimo Prahu, které mělo podporovat turistiku v okolí svého sídla. KČT také pořádal společné výlety pro turistické začátečníky, aby je obeznámil, co turistika obnáší a mohli se tak stát samostatnými turisty. KČT budoval rozhledny na horských vrcholech a zřizoval útulny v místech, kde nebude jiná možnost, jak se postarat o pohodlí turistů.⁵ V Časopisu turistů nebylo nikdy zveřejněno přesné datum založení KČT. Tento údaj lze však dohledat na webových stránkách spolku, kde se jako oficiální datum vzniku uvádí 11. 6. 1888.⁶

2.2 Organizace KČT:

Ústředí KČT bylo v Praze, ale organizace klubu se musela rozvětvit po celých Čechách a proto začaly vznikat místní odbory. Samostatný odbor mohl vzniknout tehdy, dosáhl-li počtu minimálně deseti členů. Všichni členové museli platit členské příspěvky. Ty v prvních letech putovaly do kasy ústředního výboru KČT, který posléze podporoval

⁴ Časopis turistů, ročník IX, 1897. str. 421

⁵ Časopis turistů, ročník I. str. 1-3

⁶ www.kct.cz

podniky svých odborů subvencemi. Později však byl tento systém změněn a každý odbor dostal polovinu částky z členských příspěvků všech svých členů. Ústřední výbor odbory nijak neomezoval a ani jim neporoučel, co mají dělat. Nechával jim samostatnost k novým podnikům a byl ochoten jim v případě potřeby poskytnout rady. Výjimkou bylo turistické značení, které ústřední výbor KČT vyžadoval v jednotném obraze po celých Čechách, aby bylo pro turisty snadno pochopitelné.⁷ Přesto, především v prvních letech fungování KČT, některé odbory vymýšlely vlastní místní značení.

Existovaly také turisticky atraktivní lokality, kde nebylo možno vytvořit místní odbor pro nedostatek členů. V takovýchto případech ústřední výbor vybíral zvláštní důvěrníky, kteří dobrovolně přijaly úkoly, které obvykle vykonávaly místní odbory. Podávali turistické informace o okolí svého bydliště, prováděli potřebné turistické práce, nebo na ně dohlíželi, když byly zadány podnikatelům nebo dělníkům.⁸

Koncem 19. století se v Čechách nacházely také místa, kde české obyvatelstvo tvořilo pouze menšinu a místní samosprávné úřady nedovolovaly utvoření místních odborů KČT a proto zde nemohlo docházet k upravování a značení cest a stavbám rozhleden. Tato místa se nacházela především v pohraničí a často zde fungovaly německé turistické spolky. KČT tento problém řešil důvěrníky z českého menšinového obyvatelstva, podobně, jako v případech destinací, kde nevznikly odbory pro nedostatek zájemců o členství. Tyto důvěrníci většinou pocházeli z Jednoty severočeské a pošumavské.⁹

2.3 Členství v KČT:

Členové spolku se dělily na členy čestné, zakládající a činné. Čestným členem se stal člověk, který byl zvolen valnou hromadou na návrh ústředního výboru za své zásluhy za účel spolku. Zakládajícím členem se stal ten, kdo KČT přispěl částkou alespoň 100 zlatých. Činným členem se stal každý, kdo byl přijat ústředním výborem a zaplatil zápisné a členský příspěvek.

2.4 KČT a rozvoj turistiky:

KČT si dával za cíl rozvoj turistiky v Čechách. Z toho důvodu apeloval na státní dráhy, aby každou neděli a svátek vypravovaly zábavné rychlovlaky, v kterých by turisté cestovali za sníženou cenu. U těchto rychlovlaků bylo důležité, aby z Prahy vyjížděly

⁷ KOKEKTIV AUTORŮ: *Padesát let klubu československých turistů 1888 – 1938*. str. 33

⁸ *Časopis turistů*, ročník IV. str. 173

⁹ *Časopis turistů*, ročník IV. str. 173

časně ráno, pokud možno ještě před 8. hodinou, aby výletníci dojeli na cílové místo co nejdřív a měli tak co nejvíce času na svojí túru. Od drah bylo též žádáno, aby zřízení, kteří v té době prodávali na nádražích noviny, rozšířili svůj sortiment o turistické knihy, výletní mapy a aktuální číslo Časopisu turistů. Klub myslel i na pohodlí turistů a proto přišel s návrhem rozšířit čekárny na turisty nejfrekventovanějších nádražních stanicích, což se hodilo při nepříznivém počasí. V čekárnách a na peronech měly být umístěny orientační tabule a turistické mapy, v kterých by si cestující našli turistické zajímavosti v okolí. Pro rozvoj turistiky bylo také důležité, aby ředitelství Státních drah podporovalo turistické podniky tím, že při stavbách rozhleden a chat poskytne zdarma dovoz stavebního materiálu, nebo poskytne za sníženou cenu kámen, písek a šterk ze svých lomů. Tyto faktory měly zvýšit turistický ruch, z kterého by těžily i Státní dráhy, jelikož v této době se na výlety cestovalo převážně vlakem.¹⁰

2.5 Vliv KČT na turistiku

KČT v Časopisu turistů upozorňoval, že turisté v 19.století museli překonávat spoustu překážek. Na nejkrásnějších místech byl turistům často zakazován vstup do lesů, nebo nebyla povolena prohlídka zajímavých staveb, jako byly některé hrady a zámky. Zákaz vstupu do některých lesů byl jejich majiteli často odůvodňován tím, že turistikou by docházelo k ničení přírody a plašení zvěře, čímž by byl ztížen její chov a lov.¹¹ Na úkor turistů také hřešili i nezodpovědní lidé, kteří byli schopni odhazovat v lesích doutníkové oharky, čímž vznikalo riziko lesního požáru. Toto se však dělo převážně v lesích poblíž větších měst. Existovaly však i odlehlé oblasti, kam se běžný výletník nedostal a kam chodili pouze lidé milující přírodu, kteří se k ní chovali šetrně, což byla většina turistů. A právě i do těchto míst byl často omezen přístup, což občas vedlo i ke sporům s lesními zřízenci. KČT tento problém řešil dohodou s majiteli pozemků, že v lesích budou vyznačeny turistické cesty, po kterých budou moct turisté procházet. Dojde tím i k oživení krajiny a návštěva turistů navíc v těchto místech zvýší odbyt hospodářských výrobků. KČT se takto tedy staral i o odvolávání zákazů vstupu na turisticky zajímavá místa.¹²

---

¹⁰ Časopis turistů, ročník V. str. 3-7

¹¹ Časopis turistů, ročník VII. str. 91

¹² Časopis turistů, ročník VII. str. 92

2.6 Sídla KČT:

KČT během prvních 30 let své existence vystřídal čtyři stanoviště. První sídlo klubu českých turistů se nacházelo v domě č.13 v pražské ulici Na Příkopě. Klub si zde pronajal v prvním poschodí dvě místnosti. Jedna sloužila jako kancelář tajemníka, druhá jako zasedací síň a pracovna. Ke schůzím výboru tehdy docházelo několikrát týdně.¹³

Dne 15. 8. 1896 došlo k přestěhování kanceláře KČT z ulice Na Příkopě do domu „U Doušů“ na Václavském náměstí. Kancelář KČT se zde nacházela ve druhém patře a skládala se ze dvou velkých pokojů. Jeden byl zařízen jako čítárna a knihovna členů klubu, druhý sloužil jako kancelář. Z obou místností byl výhled přímo na Václavské náměstí.¹⁴ Dům „U Doušů“ byl však o rok později zbourán a tak se musel KČT opět stěhovat, tentokrát do domu č.15 v Jungmannově ulici. Tam Klub sídlil 14 let až do roku 1911, kdy se přestěhoval na Nové Město do domu č.5 v ulici V Jirchářích. Nové sídlo mělo dva vchody, úřadovnu se dvěma psacími stoly, kancelář pro tajemníka, zasedací síň, čítárnu, knihovnu a archiv.

2.7 Časopis turistů:

Časopis turistů začal vycházet v lednu 1889 a sloužil k publicistickému vystupování KČT. (Padesát let klubu československých turistů 1888 – 1938 str. 33) Prvním šéfredaktorem byl Vilém Kurz, kterého později nahradil Jiří Guth. V časopise byly popisovány turisticky atraktivní místa v okolí Prahy (cesta z Berouna na Karlštejn, Brdy, hrady Točnick a Žebrák...) i způsob dopravy k nim (v kolik jede vlak z Prahy a v kolik zpátky do Prahy, jak dlouho jede, kolik stojí lístek, apod.), tištěny zde byly různé rady pro turisty (jakou výzbroj si vzít na cestu, jak pořídit pěkné turistické fotografie). Prostor v časopisech dostávali i čeští cestovatelé, kteří zde vyprávěli o svých výletech do zahraničí. Důležitou součástí byly rovněž zprávy odborů a centrály o své činnosti, zveřejňovány byly též jména všech nových členů Klubu.¹⁵

2.8 KČT v době války:

V letech 1914 – 1918 se odehrávala 1.světová válka, která ovlivnila život všech lidí a spolků v Evropě, nevyjímaje KČT a jeho členy.

Na atentát na Františka Ferdinanda a jeho manželku reagoval KČT tímto článkem, který byl otištěn na titulní stránce sedmého čísla Časopisu turistů v roce 1914:

¹³ KOLEKTIV AUTORŮ: *Padesát let klubu československých turistů 1888 – 1938*, str. 30

¹⁴ *Časopis turistů, ročník VIII.* str. 258

¹⁵ *Časopis turistů, ročník XXIV.* str. 30

“ ARCIKNÍŽE FRANTIŠEK FERDINAND, následník trůnu a jeho choť ŽOFIE VÉVODKYNĚ Z HOHENBERGU zemřeli 28. června 1914 v Sarajevě zavražděni byvše rukou vražednou. Strašlivá tragédie sarajevská, která mocně otřásla nitrem nejen všech národů rakouských, ale veškerého vzdělaného světa, vzbuzuje teskný ohlas i ve vrstvách turistických. Sotva tomu čtrnáct dní, co jasný arcivévoda projevil svoji vysokou blahovůli i nejširšímu obecnstvu vůbec a cestujícímu zvláště, otevřev jemu brány nádherného Konopištského parku. Na tisíce turistů, mezi nimiž tenkrát arcivévoda i jeho vznešená choť volně a s patrnou radostí se procházeli, přesvědčilo se, jak velikým milovníkem přírodních krás jest arcivévoda, dnes bohužel již zemřelý, a není divu, že kdo teď vzpomíná episod dílem známých a dílem neznámých.”¹⁶

Na začátek první světové války reagoval KČT v Časopise turistů v devátém čísle roku 1914 tímto článkem: *“Vážné a těžké jsou chvíle, které snesly se na náš národ, naši vlast a naši říši. Právě když začínalo krásné léto, zvěst o hrozně tragédii sarajevské roznesla se světem a krátce na to povolal náš císař a král svoje národy do zbraně. To ve chvíli, kdy my turisté šněrovali jsme svoje tlumoky na veselé cesty. Rázem umkl veškeren ostatní zájem a myslí všech obrátily se a utkvěly jenom na nebezpečí, ohrožujícím pokoj a mír...*

Plníce věrně svoje povinnosti, národové spěchali za výzvou svého zeměpána a naši synové, bratří, manželé a otcové pospíchali na bojiště...

In memoriam! Vzpomínáme těch z našich vrstev turistických, kteří obětovali vlasti to nejdražší, svůj život. Množí se jejich řady a rovy našich turistů-vojínů už jsou četné... Prvním ze členů našich byl Karel kníže ze Schwarenbergů. A pokud nám dosud známo, padli na poli cti a slávy ještě p. MUDr. Alois Verich, c. k. štábní lékař v Josefově a JUDr. Hugo Bouše z Brna. Čest budiž jejich památce!

Vzpomínáme těch z našich řad, kteří tlumok turistický zaměnili za vojenský a prostou hůl za válečnou zbraň a bojují teď v našem vojště, ať na severovýchodě, ať na jihu. Posíláme jim vřelý pozdrav a vroucné přání, aby ve svízelech a trudech válečných je posílil Pán. Aby vrátili se vítězně a zdrávi do milované vlasti, která se chvěje...

Nám, kteří zůstali jsme, nezbyvá než skromnými silami a prací domácí přičiníti se o úlevu tam, kde toho třeba.”¹⁷

¹⁶ Časopis turistů, ročník XXVI. str. 259

¹⁷ Časopis turistů, ročník XXV., str. 259

Válka měla na fungování KČT mnohé následky. Někteří členové museli jít bojovat, další se domnívali, že když je válka, tak to pro ně znamená, že nemusí platit členské příspěvky.¹⁸ Ozývaly se i hlasy, že KČT by měl přestávat vydávat Časopis turistů, neboť prý nikdo v téhle době nemá náladu číst nic jiného než zprávy o událostech ve válce. KČT však oponoval, že svůj časopis bude vydávat dál, neboť je pojátkem všeho svého členstva.¹⁹

Z článků, které jsem zaznamenal v Časopisu turistů lze dovodit, že KČT i ve válečných letech hojně provozoval svojí činnost v podobě častých přednášek a výletů. Členové díky tomu měli možnost se i v tehdejší neveselé době odreagovat a na chvíli nemyslet na válečné útrapy.

Konec války oslavil KČT ve svém časopise článkem s nadpisem "Svoboda", který byl plný optimismu a radosti.²⁰

3. Turistické značení

3.1 Význam turistického značení:

KČT vnímal turistické značení cest jako jednu ze svých nejdůležitějších činností. Díky němu se turisté mohou vydat na výlet z bodu A do bodu B, aniž by přitom museli neustále sledovat mapu. Srovnávání okolní krajiny s mapou vnímal KČT jako zbytečnou psychickou námahu, důležité bylo, aby se turista mohl plně soustředit na krásy přírody a nebát se, že zabloudí. KČT personifikoval turistické značení přirovnáním k osobě zkušeného průvodce, kterému můžeme plně důvěřovat.²¹

3.2 Zásady turistického značení v letech 1888-1918:

V 19. století bylo při značení cest ještě nutné žádat o povolení, jelikož většina lesů patřila soukromým vlastníkům a velkostatkům. V prvních letech neměl KČT dostatek financí, aby se mohl pouštět do nákladného zřizování cest a proto byla jeho činnost omezena na značení cest a jejich úpravu. Rozhodnuto bylo označovat jedinou barvou a to červenou (modré, zelené a žluté turistické značky začaly být používány až o mnoho

---

¹⁸ Časopis turistů, ročník XXVI. str. 330

¹⁹ Časopis turistů, ročník XXVII. str. 1

²⁰ Časopis turistů, ročník XXX. str. 345-346

²¹ Časopis turistů, ročník II. str. 22

let později). KČT měl v této době pocit, že vícebarevné značení by turisty mátló. Navíc argumentoval tím, že bílá a červená jsou národní barvy a že i díky nim si značení získá oblibu širší české veřejnosti. Označování bylo prováděno barevnými (červenými) značkami a označovacími tabulkami. Barvou se označovaly vhodné předměty podél cesty (stromy, skály, kameny, domy, apod.) Problém nastal při značení polních cest, kde se nenacházely žádné vhodné předměty, na které by bylo možné označení nanést. V takovémto případě se pak zarážely do země kolíky s turistickým značením. Aby bylo červené značení dobře viditelné, bylo na hořejším a dolejším okraji orámované barvou bílou. Pruh červené barvy byl vysoký 10 cm, pruhy bílé barvy jež ho rámovaly na horním a dolním okraji byly vysoké 4 cm. Důležité samozřejmě bylo, aby si turistických značek lidé všimli. Proto pokud vedla cesta do kopce, bylo nutné malovat turistické značky nízko nad zemí a při cestě z kopce naopak vysoko nad zemí. Zvláštní péče se věnovala lesním rozcestím. Aby turista nepřehlédl cestu na kterou má odbočit, byly označovány její vstupy po obou stranách a další značka byla na dohled. Turistické značení se na každé trati obnovovalo vždy po 3 letech. Ústřední výbor doporučoval značkařům označovat spíše silnější stromy, jelikož se předpokládalo, že jejich objem se nebude tak rychle měnit a při označování, pokud to bude možné, upřednostňovat stromy listnaté před stromy jehličnatými, kvůli hladší kůře.²²

Turistické značení si pochvalovali i samotní lesníci, že prý je díky bíločerveným značkám v lese veseleji. Kromě turistů dobře sloužilo i chudým lidem, živícím se dřevorubectvím nebo sbíráním lesních plodů, neboť je v rozsáhlých lesích chránilo před možným zablouďením. Kuriozita se stala v okolí Příbrami, kde začali místní zbožní lidé zavěšovat na značky obrázky svatých. KČT náboženský cit místních lidí respektoval a dokonce nechal na trati u Bytízu vymalovat obraz poustevníka svatého Ivana. Značky však bývaly na některých místech bohužel také záměrně poškozovány. Občas to docházelo tak daleko, že označování některých tratí se stalo nemožným. Většina těchto míst byla na národnostním rozhraní, tedy v místech, kde žila velká část německého obyvatelstva. Proto se v těchto místech označovalo pouze barvou a nepoužívalo se plechových tabulek, které místní lidé často ničili nebo dokonce odcizovali. Nic na tom neměnil ani fakt, že turistické značky a orientační tabulky se dočkaly roku 1892 úřední ochrany a jejich poškozování a odcizování se stalo trestným.

---

²² *Časopis turistů, ročník II.* str. 23-26

Od zásady jednobarevného značení bylo upuštěno v roce 1915, kdy se ústřední výbor KČT rozhodl zavést značení vícebarevné. Turisté tak kromě červených značek mohli začít v terénu vídat i značky modré, zelené a žluté.²³

KČT tento krok v Časopise turistů nijak neodůvodnil, podařilo se mi však příčinu této změny dohledat na internetových stránkách odboru KČT Stará plavba. Síť turistických tras byla již hustá a cesty značené červenou barvou se často křížovaly, což vyvolávalo ve výletnících zmatek. Proto došlo ke značení i modrou, zelenou a žlutou barvou.²⁴ Osobně vnímám vícebarevné značení jako lepší variantu, neboť se díky němu mohou turisté na rozcestí více značených tras lépe orientovat. Vícebarevné značení se osvědčuje i v současnosti, neboť pomáhá dokládat význam a důležitost trasy, podle barvy, kterou je označena. Červené značky se používají při značení dálkových a hřebenových cest. Modré značí ostatní významné, tzv. krajské cesty. Zelená barva se používá při značení vedlejších cest místního významu, žlutě jsou označeny krátké spojovací cesty.²⁵ Tato zásada však není vždy dodržována, protože se rovněž dbá, aby se dvě značené cesty stejné barvy nekřížovaly. I tomuto jevu se však ne vždy daří zabránit.²⁶

3.3 Označovací čety:

Označovací čety s sebou při své práci nosily kufříky s potřebnou výbavou. Do té patřily nástroje sloužící k úpravě dřeva a kamenů, aby na nich barva držela (kladivo, nebozez, struhák, dláto), dále 4 štětce, z toho dva větší na červenou barvu a dva menší na barvu bílou a k nim 4 plechové hrnečky na barvy a samozřejmě také zásoby barev a fermeže. Součástí výbavy byla také láhev s terpentýnem na čištění skvrn od barvy. Označovací četa se skládala z 5 členů; dvě dvoučlenné družiny, které zhotovovaly značky (v každé družině jeden člen pracoval barvou červenou, která byla pokládána napřed a druhý barvou bílou), pátý účastník měl za úkol ořezávat překážející větve a upravovat stromy a kameny, čímž určoval místo pro značky. K těmto pěti pracovníkům se někdy přidávali dva nosiči; jeden nosil kufřík s výbavou, druhý šaty a jídlo.²⁷

3.4 Plány KČT na první označené trasy:

²³ Časopis turistů, ročník XXVIII. str. 204

²⁴ mujweb.cz/staraplavba/

²⁵ PERNICA, Milan; ROHLÍK, Jiří: *Na výlet s turistickou mapou*. str. 22

²⁶ PERNICA, Milan; ROHLÍK, Jiří: *Na výlet s turistickou mapou*. str. 23

²⁷ Časopis turistů, ročník VII. str. 139-140

V březnu 1889 vydal KČT ve svém časopise typy na výlety v okolí Prahy, z kterch se zároveň staly návrhy na první označené trasy. Byly to tyto úseky:²⁸

- 1) Zbraslav – Kazín – Mokropsy
- 2) Radotín – Kosoř – Černošice
- 3) Černošice – Roblín – Dobřichovice
- 4) Černošice – Roblín – Karlštejn
- 5) Řeporyje – Ořech – Choteč – Radotín
- 6) Dušníky – Nučice – Tachlovice – Chýnvice – Choteč – Radotín
- 7) Dobřichovice – Všerory – Jiloviště – Trnová
- 8) Dobřichovice – Skalka
- 9) Dobřichovice – Karlík – Mořina – Karlštejn
- 10) Řevnice – Skalka
- 11) Řevnice – Třebáň – Karlštejn
- 12) Karlštejn – Sv. Jan pod Skalou
- 13) Sv. Jan pod Skalou – kříž na skále
- 14) Sv. Jan pod Skalou – Lodenice – Dušníky
- 15) Sv. Jan pod Skalou – Srbsko – Karlštejn
- 16) Sv. Jan pod Skalou – Beroun
- 17) Beroun – Tetín
- 18) Tetín – Srbsko

Jak můžeme vidět, jednalo se vesměs o lokality ležící jihozápadně od Prahy; především na území dnešního CHKO Český Kras a v okolí Brd. Zde se nabízí otázka, proč KČT obracel svůj zájem právě sem. Kromě toho, že se členům KČT zdejší krajina velmi líbila, se jako příčina jeví fakt, že v Berouně vznikl první odbor KČT a proto ústřední výbor zaměřil své označovací plány právě tímto směrem. Důležité také bylo, že mezi Prahou a Berounem existovalo již tehdy pravidelné železniční spojení, jehož součástí byly zastávky v Radotíně, Černošicích, Dobřichovicích, Řevnicích i u Karlštejna a tudíž se do těchto míst mohli turisté z Prahy pohodlně dopravit.

Ne všechny plánované tratě však byly v následujících letech skutečně označeny. Jako příklad uvedu šestý návrh úseku z Dušníků (dnes je tato bývalá vesnice součástí města Rudná u Prahy) do Radotína. Tato plánovaná trasa byla zajímavá především tím, že je podél ní několik historických mlýnských budov. Ačkoli zde nedošlo nikdy ke

---

²⁸ *Časopis turistů, ročník II. str. 37*

značení Klubem českých turistů, je v dnešní době známá jako Stará mlýnská cesta a na internetu je uváděna mezi tipy na výlet.²⁹

3.5 První skutečně označené trasy:

V této části práce popíšu první označené trasy z roku 1889 a průběh značení, jak byl popsán v Časopisu turistů. V následujících letech docházelo ke značení dalších cest a to nejen centrálou v okolí Prahy, ale i odbory v okolí dalších českých měst.

Ke značení první trati došlo 11. 5. 1889 a jednalo se o úsek vedoucí od přístaviště parníků ve Štěchovicích k Svatojánským proudům. Zde došlo ke značení hned dvou stezek; staré cesty přes Homoli, která je dlouhá 4 km a nové cesty přes Červený vrch, dlouhé 6 km. Nová cesta vznikla právě na popud KČT, který chtěl stezku, jež bude vyhovovat pohodlí výletníků a budou z ní výhledy do okolní krajiny. Plánovaná trasa však vedla přes soukromé pozemky, které patřily především slapskému velkostatku a část také hradištskému velkostatku. Hrabě z Aichelburgu – majitel slapského panství a administrátor hradištského panství, náležícího řádu Premonstrantů na Strahově, pan Wagner však naštěstí klubu vyšli vstříc a budování nové cesty podpořili. Hrabě z Aichelburgu dokonce nechal novou cestu zřídit vlastním nákladem. Stará cesta byla sice kratší, ale strmější a bez vyhlídky, nová cesta svojí delší trať turistům nahrazovala pohodlnější cestou a krásnou vyhlídkou. Označením obou cest sjednal KČT snadnější přístup k jednomu z nejkrásnějších míst v okolí Prahy – Svatojánským proudům, které byly v té době častým cílem návštěvy Pražanů i ostatních návštěvníků.³⁰

Druhá značená turistická trať vedla z Karlštejna (tehdy byl nazýván Karlův Týn) přes Svatý Jan pod Skalou do Berouna. Značena byla ve dnech 24. 6. (úsek Karlův Týn – Svatý Jan) a 13. 7. (úsek Svatý Jan – Beroun).

Jako začátek trasy bylo zvoleno nádraží v Karlštejně odkud byla vedena k hradu Karlův Týn a poté k mohutnému dubu, který je nazýván "Dub sedmi bratří". Zde bylo rozcestí, odkud byly ke Svatému Janu označeny dvě různé cesty z kterých si mohl turista vybrat. Cesta vlevo vedla ke Svatému Janu kameny a vodopády (dnes se toto místo nazývá Bubovické vodopády) a měřila 6,5 km, cesta vpravo vedla kolem Bubovic a byla 5 km dlouhá.³¹

²⁹ www.kudyznudy.cz

³⁰ Časopis turistů, ročník II. str. 38-41

³¹ Časopis turistů, ročník II. str. 54-55

Zajímavější cesta byla ta "kamenem a vodopády". Jednalo se o novou cestu, která vedla nádhernými vodopády na úpatí vrchu Doutnác k hájovně "Bubová", kde se pro turisty čepovalo pivo. Odtud se pokračovalo po soukromé cestě JUDr. Štěpána Bergera, který tuto cestu ochotně dovolil KČT označit až ke staré vozové cestě mezi Svatým Janem a Bubovicemi, kde se spojovala s druhou značenou stezkou okolo Bubovic. Toto rozcestí se nazývalo "Stydlé vody" (dnes "Propadlé vody"). Starou vozovou cestou se pak sešlo až do Svatého Jana, kde měl turista možnost zpestřit si svou túru výstupem na zdejší dominantu; skalnatý kopec s křížem, odkud se naskytuje nádherný výhled.³²

Druhá turistická alternativa byla stará cesta, kterou se chodívalo od Karlova Týna ke Svatému Janu už dříve. Byla sice kratší, ale vedla především po okraji lesa a po polích a neposkytovala tak turistům stín, výhled do okolí, ani žádné jiné zajímavosti. Jak už bylo řečeno, s cestou okolo vodopádů se spojovala u Stydlých vod.³³

13. 7. 1899 dokončil KČT značení této trasy směrem od Berouna ke Svatému Janu. V Berouně trasa začínala u obecního domu a vedla přes polní cestu skýtající zajímavé výhledy na Beroun a okolí a dále přes městský les až do Svatého Jana. Celková délka této značené trasy byla 19 km, v kterých jsou však zahrnuty obě turistické varianty v úseku Dub sedmi bratří – Stydlé vody. Označením této trasy KČT umožnil výletníkům snadno se orientovat při vycházce, která zahrnovala historické město Beroun, Svatý Jan pod Skalou a hrad Karlův Týn (Karlštejn).³⁴

Třetí značená trasa vedla z Řevnic do brdských lesů na vrcholy Skalka a Babka. Značena byla dne 18. 7. 1899. Jako čtvrtou trasu určenou ke značení KČT zvolil úsek Holoubkov – Těžkov – Rač. Ke značení došlo 3. 8. toho samého roku.³⁵

Zajímavá je skutečnost, že první značená trasa se vůbec nenacházela v plánech, které KČT oznámil v březnu 1889. Z plánů lze ale vyčíst, že druhá značená trasa vznikla spojením patnáctého a šestnáctého návrhu. V případě třetí trasy se jednalo o prodloužení desátého návrhu. Další značený úsek Holoubkov – Těžkov – Rač se nachází dokonce až u Rokycan.

3.6 Odlišnosti ve značení:

³² *Časopis turistů, ročník II. str. 56-57*

³³ *Časopis turistů, ročník II. str. 58-59*

³⁴ *Časopis turistů, ročník II. str. 70-72*

³⁵ *Časopis turistů, ročník II. str. 117*

Koncem 19.století používaly některé odbory KČT mírně odlišného značení, než ústředí. Plzeň: Plzeňský odbor používal široké bílé pruhy s úzkým červeným pruhem uprostřed. Odůvodňoval to tím, že za šera je bílá barva viditelnější. Tábořský odbor používal značení v poměru 6 : 8 : 6.

Písek: Odbor KČT v Písku prováděl roku 1903 odlišné označování cest, než bylo to, které doporučoval ústřední výbor. Město Písek tehdy leželo v rozlehlých lesích a zdejší odbor z něj udělal středový bod, z kterého paprskovitě vycházelo několik turistických cest, které byly označeny značkami ve tvaru dvoubarevných obdélníků, které se skládaly z dvou stejně velkých trojúhelníků. Horní trojúhelník měl barvu cesty, kterou označoval a svou špičkou ukazoval směr výletu, dolní trojúhelník byl vždy bílý a svým hrotem ukazoval cestu zpět do města. Stalo-li se, že turista sešel z cesty a narazil na značku, jejíž horní trojúhelník měl jinou barvu než trasa po které chtěl jít, poznal hned, že není na správné cestě. Toto značení doplňovaly ve městě a na cestách orientační tabule s výletní mapou, na které byly vykresleny cesty v barvách, v kterých byly značeny. Označeny byly čtyři hlavní cesty: modrobílá, červenobílá, žlutobílá a zelenobílá. Kromě nich odbor označil také několik vedlejších a spojovacích cest, tentokrát černými písmeny v bílém poli. Takovýchto cest bylo 5 a nesly značky A, B, C, D a E. Označené cesty dostaly také vybavení v podobě ochranných budek, které stávaly většinou na křižovatkách lesních cest a byly postaveny jako přístřešek pro turisty pro případ, že by je při jejich putování zastihl déšť nebo bouře.³⁶

Brno: Alternativní značení použil také brněnský odbor na jaře 1909. Nejčastějším motivem byl červený kotouč v bílém poli. Takto byly označeny hned čtyři trasy; z nádraží v Bílovicích nad Svitavou k Býčí skále v Josefském údolí, z Nedvědic do Kunštátu, z Boskovic k propasti Macocha a 28 km dlouhá trasa z Vyškova do Plumlova. Dvě trasy byly označena žlutým kotoučem v bílém poli; první vedla z Drásova do Doubravic, druhá z Myslivic do Drahan. Další cestu poznali turisté podle modrého kotouče v bílém poli a dovedla je z Boskovic do Němčic.³⁷ Odbor vyznačil jednu cestu také pro turistické značení neobvyklou černou barevnou v bílém poli. Jednalo se o úsek z Vyškova do Rychtářova.³⁸

4. Výlety KČT

³⁶ *Časopis turistů, ročník XV.* str. 245-247

³⁷ *Časopis turistů, ročník XXI.* str. 322-323

³⁸ *Časopis turistů, ročník XXI.* str. 382

KČT od svého vzniku pořádal pro své členy několikrát do roka výlety na turisticky zajímavá místa. V následující podkapitole na příkladech prvních výletů v roce 1889 představím, jak se tyto akce v režii KČT podle dobových článků v Časopisu turistů odehrávaly. Je však nutné poznamenat, že KČT nebyl první organizací, která pořádala soustavnou výletní činnost. Podle publikace Turistický průvodce ČSFR pořádal první organizované turistické výlety již od roku 1862 spolek Sokol, jehož první výlet směřoval na Říp. Ve stejné době jako KČT existoval v Praze také německý alpinistický spolek Österreichischer Alpenverein, jehož centrála se nacházela ve Vídni.³⁹ Turistický průvodce se však s Časopisem turistů shoduje v názoru, že rozhodující význam pro rozvoj organizované turistiky na českém území měl právě KČT.⁴⁰

4.1 Výlety KČT v roce 1889

První výlet podnikl KČT v neděli 5. 5. 1889 do Berouna a zúčastnilo se ho 35 členů. Ti jeli ze Smíchovského nádrží do stanice Karlštejn, kde na ně čekal místní hajný, který jim dělal průvodce. Průvod se vydal lesem okolo Královské studánky na Hostim a poté údolím Kačáku ke Sv. Janu. Zde někteří členové vystoupali na skálu ke kříži a ostatní si mezitím odpočinuli v místním hostinci. V poledne se pokračovalo do Berouna, nyní již pod vedením lékárníka Tesánka z berounského odboru KČT. Tento výlet byl významný nejen tím, že se jednalo o první turistickou akci KČT, ale také sloužil jako první obchůzka na výletní cestě, kterou klub plánoval označit.⁴¹

Druhý výlet KČT byl uspořádán o dva týdny později – 19. 5. 1889, tentokrát do Hořovic a Jinců pod vedením báňského rady pana Hrabáka. Výlet byl původně plánovaný jako jednodenní, ale kvůli nepřízní počasí se protáhl na dva dny. Turisté z Hořovic vyrazili podél Červeného potoka na Komárov, odtud lesní krajinou do vesničky Neřezín a posléze na jih na zříceninu hradu Valdek. Odtud se pokračovalo k Jincům, kde na členy KČT čekal oběd, který byl speciálně pro ně dovezen až z Prahy. Večer se účastníci výletu vrátili vlakem z Jinců do Berouna, ale dále do Prahy již pokračovat nemohli. Kvůli bouři, která se ten den přes okolí Berouna přehnal a jež turisty zastihla u hradu Valdek, došlo ke strhání a odplavení části železniční trati. Opravy nebyly prováděny nijak rychle a tak museli turisté přenocovat na tvrdých lavicích v železničních vagoncích na nádraží a do Prahy se vrátili až druhý den ráno.⁴²

³⁹ KOLEKTIV AUTORŮ: *Turistický průvodce ČSFR – okolí Prahy - západ*. str. 61

⁴⁰ KOLEKTIV AUTORŮ: *Turistický průvodce ČSFR – okolí Prahy - západ*. str. 62

⁴¹ *Časopis turistů, ročník I.* str. 86

⁴² *Časopis turistů, ročník I.* str. 87-88

Třetí výlet podnikl KČT ve čtvrtek 30. 5. 1889 do Svatojánských proudů. Vedoucím výletu byl jednatel pan Mareš. Turisté tentokrát necestovali vlakem, nýbrž po Vltavě parníkem z Prahy do Štěchovic. Výprava se vydala na 486 metrů vysokou Červenou horu a odtud sestoupila ke Svatojánským proudům. Zde se přestoupilo do loďky v níž si mohli turisté užít 7km plavbu Svatojánskými proudy.⁴³

Čtvrtý výlet připadl na 20. 6. 1889 a cílem byly hrady Žebrák a Točnick. Vedoucím byl jako při druhém výletu pan Hrabák. Turisté přijeli vlakem do Zdic a odtud se vydali pěšky podél Stroupinského potoka do vsi Hředle. Zde se odbočilo na vozovou cestou na hrad Točnick a po jeho prohlídce se pokračovalo na nedalekou zříceninu Žebrák. Po obědě následovala prohlídka města Žebrák a poté se šlo na 4 km vzdálené nádraží v Hořovicích, odkud turisty odvezl vlak zpět do Prahy.⁴⁴

4.2. Výprava KČT na světovou výstavu do Paříže:

V létě 1889 došlo k akci, kterou Časopis turistů nazval prvním velkým podnikem KČT; jednalo se o vypravení zvláštního vlaku na světovou výstavu do Paříže. Tuto akci provázelo množství problémů. Dráhy si totiž kladly podmínku, kterou KČT vnímal jako těžko přijatelnou: klub měl 14 dní před vypravením vlaku složit kauci 14 000 franků a tato kauce by propadla, pokud by nakonec k vypravení vlaku nedošlo. Z Vídně však KČT obdržel dopis od cestovního podnikatelstva Schroecklovy vdovy, že jsou ochotni připravit pro české turisty vlak, pokud KČT závazně přihlásí alespoň 100 účastníků. Přihlásilo se celkem 377 zájemců, 14 z nich si to však z různých důvodů rozmyslelo, na výpravu do Paříže tudíž vyjelo 363 lidí, z toho 80 členů KČT. Tento počet lidí se však nevešel do jednoho rychlovlaku a proto musely být vypraveny rychlovlaků dva. V Linci se připojilo ještě asi 150 osob z Haliče. Lidé nebyli nadšeni z nepohodlných vozů, navíc při přestupu ve Švýcarsku se zjistilo, že Švýcarské dráhy nedodržely slib ohledně komfortu svých vlaků a tak se v některých kupé tísnilo až 10 osob a mnozí z nich museli několik stanic absolvovat jízdu ve stoje.⁴⁵ Výprava KČT byla v Paříži fascinována především Eiffelovou věží a to do takové míry, že se členové spolku rozhodli vybudovat její menší napodobeninu v Praze. Čistý zisk z výpravy, který se KČT hospodářsky velmi vyplatil činil 1031 zlatých a část tohoto obnosu byla použita právě na vybudování napodobeniny Eiffelovy věže v Praze – Petřínské rozhledny.⁴⁶

⁴³ Časopis turistů, ročník I. str. 95

⁴⁴ Časopis turistů, ročník I, str.95

⁴⁵ Časopis turistů, ročník I. str.161-163

⁴⁶ Časopis turistů, ročník II. str. 18

4.3 Česko-polské výlety KČT:

Zajímavý byl výlet, který pořádal KČT dne 24. 5. 1891 na Karlštejn, jelikož se jednalo o výlet česko-polský; byl totiž pořádán na počest polských hostů jubilejní výstavy. Zúčastnilo se 115 Poláků a 200 Čechů. Všichni účastníci byli obdarováni červenobílými stužkami, polští hosté navíc dostali zdarma knihu "505 polodenních výletů z Prahy", všechny ženy obdržely také kytici.⁴⁷

O rok později, v srpnu 1892 se konal další společný česko-polský výlet. Tentokrát členové KČT zavítali na 4 dny do Polska, aby navštívili polské Tatry, Krakov a Věličky. KČT tuto akci nazval „První velký slovanský výlet Klubu českých turistů.“ Čeští účastníci byli výletem nadšení a pochvalovali si, že je jejich polští kolegové přijali nejen jako milé hosty, ale jako rodné bratry. Poláci se skutečně snažili, aby se Češi u nich cítili jako doma. Při příjezdu je dokonce vítala kapela, která hrála píseň „Kde domov můj.“ Na počest česko-polského podniku byla v polských Tatrách připevněna pamětní deska, kterou o dva roky později neznámý vandal zničil. Polští turisté byli tímto činem na tolik znechuceni, že poslali do Prahy omluvu, ačkoli na té události nenesli žádnou vinu a desku nechali obnovit.⁴⁸

4.4 Výprava KČT na světovou výstavu v Chicagu:

Světová výstava v Chicagu se konala od 1. 5. do 30. 9. 1893. KČT zprostředkoval zájemcům do Chicaga cestu, stejně jako tomu bylo při světové výstavě v Paříži o dva roky dříve. Kdo se chtěl výstavy v Chicagu zúčastnit, musel nejprve podstoupit náročnou cestu, která se skládala z šestnáctihodinové jízdy vlakem z Prahy do Hamburku, která stála ve voze druhé třídy 27 zlatých a ve voze třetí třídy 18 zlatých. V přístavním městě se přisedalo na expresní paroloď, která cestující dovezla do New Yorku. Takováto plavba trvala 7-8 dní a stála 150 – 270 zlatých v závislosti na kvalitě kajuty; pokud cestujícímu nevadilo přepravovat se v podpalubí, platil za cestu pouze 88 zlatých. Levněji vyšla obyčejná paroloď – zde se platilo 146 zlatých za zpáteční jízdu v kajutě, 76 zlatých v podpalubí, ovšem cesta v takovém případě trvala 14 dní. V New Yorku se přestupovalo opět na vlak, který dojel do Chicaga za 24 hodin a cesta stála 62 zlatých. Celou cestu navíc zdržovala povinná šestidenní karanténa, kterou museli

⁴⁷ *Časopis turistů, ročník III.* str. 188

⁴⁸ *Časopis turistů, ročník IV.* str. 288-290

podstoupit všichni lidé pocházející z Rakouska-Uherska, kteří chtěli plout do Ameriky lodí.⁴⁹

Výstava v Chicagu byla obrovských rozměrů, zúčastnilo se jí skoro půl milionů vystavovatelů ze všech kontinentů a zemí světa. Návštěvník, který si ji chtěl prohlédnout důkladně, na to potřeboval nejméně dva týdny.⁵⁰

4.5 Dvoutýdenní výlet KČT do Dalmácie, Černé Hory, Bosny a Hercegoviny a Chorvatska

Roku 1897 připravil KČT pro své členy velkou akci – dvoutýdenní reprezentační výlet do Dalmácie, Černé Hory, Bosny a Hercegoviny a Chorvatska. Na akci bylo v Časopisu turistů pravidelně upozorňováno již několik měsíců předem, aby o ní vědělo co nejvíce lidí a mohli se včas rozhodnout, zda také nepojedou. Účastníci při podání přihlášky museli složit zálohu 160 zlatých v kterém byly obsaženy výdaje na cestu až do Záhřebu, stravování a vstupné na pamětihodná místa při cestě. Lidem, kteří se na cestu přihlásili, ale z všemožných důvodů ji nakonec nemohli absolvovat, byla záloha v plné výši vrácena. Turisté, kteří měli zájem navštívit během cesty také město Cetyně, museli doplatit 22 zlatých navíc. Zpáteční cestu konal každý účastník na své vlastní náklady. Každý si směl na cestu vzít pouze jeden ruční kufr, nebo větší ruční tašku.⁵¹

Program akce vypadal takto:⁵²

12. 4. Účastníci se sešli ve velkém sále měšťanské besedy v Praze, kde byli podrobně seznámeni se všemi informacemi ohledně cesty.

13. 4. Ráno se odjelo vlakem o sedmi vagoních z Prahy, někteří účastníci přistoupili na zastávkách ve Veselí nad Lužnicí a v Českých Budějovicích. Všichni účastníci byli obdarováni kyticemi skládajícími se z červených a bílých karafiátů. Vlak dále jel přes území dnešního Rakouska a Slovinska do Rjeki.

14. 4. V 8 hodin ráno, tedy necelých 24 hodin po odjezdu z Prahy, dorazil vlak do Rjeki, kde se přestoupilo na paroloď, která s turisty odplula do Zadaru. Tam si mohli prohlédnout město a jeho památky, oběd i večeři dostali na lodi.

⁴⁹ Časopis turistů, ročník V. str. 117-118

⁵⁰ Časopis turistů, ročník V. str. 118

⁵¹ Časopis turistů, ročník IX. str. 116

⁵² Časopis turistů, ročník IX. str. 120-121

15. 4. Brzo ráno parolod' vyplula ze Zadaru a ještě dopoledne zakotvila v Šibeníku. Zde došlo opět k prohlídce města a odpoledne byl podniknut výlet malým parníkem k vodopádům řeky Krky. Večer se celá výprava opět vrátila do Šibeníku.
16. 4. KČT odplul z Šibeníku do Trogiru a odtud do Splitu.
17. 4. Odpoledne se konal výlet vlakem do Salony, odpoledne opět ve Splitu turisté navštívili slavnost vzkříšení páně, jelikož zrovna byla Bílá sobota.
18. 4. Výprava odplula ze Splitu opět o kousek dál, tentokrát do Dubrovníku do města Gruž.
19. 4. Tento den se konalo hned několik výletů, konkrétně k pramenům řeky Ombly, do zahrad hraběte Gozza a na ostrov Lacroma.
20. 4. Pokračování cesty do Kotoru, kde se KČT rozdělila na jeden den do dvou skupin. První přestoupila do kočárů, které ji odvezly do Cetyně, druhá navštívila černohorské město Risan.
21. 4. Skupina, která navštívila Risan vyčkala na příjezd svých kolegů z Cetyně a večer všichni společně odjeli z Kotoru.
22. 4. Odplulo se do Metkoviče. Zde došlo k definitivnímu rozdělení výpravy. Jedna část odplula přes Split a Terst zpátky domů, druhá pokračovala v cestě přes Bosnu a Hercegovinu. Ještě tento den stihla navštívit město Mostar a prameny řeky Buny.
23. 4. Z Mostaru se pokračovalo v cestě nejprve vlakem a poté ozubenou drahou do Sarajeva, kde došlo k setkání a přátelskému večeru s místními Čechy.
24. 4. Prohlídka města. Mimojiné místní katedrály, továrny na koberce, továrny na koňak a radnice.
25. 4. Místní Češi vzali KČT na prohlídku Veliké Kapy a vrcholu Trebevič, na jehož vrcholu je chýše turistů v Sarajevě. Večer se všichni vrátili zpět do města.
26. 4. Ráno všichni odjeli vlakem ze Sarajeva do starobylého města Jajce.
27. 4. V Jajcích KČT navštívil místní katakomby, královský hrob, kostel a vodopád. Odpoledne se omnibusy odjelo do Banjaluky, kde došlo také k prohlídce města.
28. 4. Z Banjaluky se poté pokračovalo před Doberlin a Sunju do Záhřebu. Zde se výprava rozešla.

KČT v Časopisu turistů deklaroval, že ho k této cestě nevedla jen touha po poznání vzdálených krajů, ale především láska ke slovanským bratrům na jihu a snaha o bratrské sblížení Čechů s jejich slovanskými bratry Slovinci, Chorvaty a Srby. Proto

docházelo během cesty k navazování přátelských styků s místním obyvatelstvem, které rádo a dobrovolně dělalo Čechům průvodce. V Rijece byli Češi vítáni oslavnými střelami z hmoždířů a zdejší obyvatelé je přišli ve svátečních oděvech vítat i přes časnou ranní hodinu. Dokonce nechali dovést plzeňské pivo, aby mohli české hosty občerstvit jejich oblíbeným domácím nápojem. Při příjezdu do Zadaru vítal českou výpravu kromě místního obyvatelstva také vztyčený prapor ve slovanských barvách. V Šibeníku na KČT čekal také uvítací proces, akorát tentokrát bez vztyčených praporů, hudby a oslavných výstřelů, jelikož byl zelený čtvrtek a místní obyvatelé drželi smuteční dny velikonoční.⁵³ Ve Splitu byla výprava obdarována vínem a zákusky, při cestě do Salony místní studenti zasypávali vlak, v kterém česká výprava cestovala, deštěm květů. Četné a nadšené projevy národnostních sympatií nepřijímali účastníci výpravy jen pro sebe, brali je jako projev přízně slovanských bratrů Chorvatů a Srbů vůči celému českému národu. Zlatým hřebem celé cesty bylo, když se v Sarajevu výprava slavnostně sešla se zdejšími Čechy, kteří si návštěvy KČT vážili o to více, že se jednalo o první českou organizovanou skupinu, která za nimi do Sarajeva přijela.⁵⁴

Výletu se zúčastnilo 71 členů KČT; 53 mužů a 18 žen. Většina z nich byla z Prahy, konkrétně 30 lidí, dále se zúčastnili dva obyvatelé Královských Vinohrad, dva z Žižkova a jeden ze Smíchova a Nuslí, což byly v té době města nepatřící pod Prahu. Zbytek výpravy tvořili čtyři lidé žijící v Nymburku, po třech zástupcích měli Kutná Hora, Kladno a Jilemnice, zúčastnili se také dva obyvatelé Jenštejna, Pardubic, Dvora Králové nad Labem a Kruhu, po jednom zástupci měly města České Budějovice, Heřmanův Městec, Humpolec, Kostelec nad Orlicí, Kouřim, Nepomuk, Opava, Plaňany, Ronov, Sedlčany, Semily, Svěmyslice, Židlochovice a jeden účastník byl dokonce z Vídně.⁵⁵

Výlet po stejné trase se konal znovu o dva roky později – 3. 5. - 24. 5. 1899 a byl určen pro zájemce, kteří se z různého důvodu nemohli zúčastnit reprezentačního zájezdu v roce 1897. Členové výpravy byli opět radostně vítáni místním obyvatelstvem a dočkali se dokonce audience u černohorské knížecí rodiny. Cesty se tentokrát zúčastnilo 58 lidí; 43 mužů a 15 žen.⁵⁶

5. KČT a studentské cestování

⁵³ *Časopis turistů, ročník IX.* str.158 - 175

⁵⁴ *Časopis turistů, ročník IX.* str. 209 - 246

⁵⁵ *Časopis turistů, ročník IX.* str. 175 - 178

⁵⁶ *Časopis turistů, ročník XI.* str. 161-162

5.1 Zrod projektu studentských nocleháren

O nutnosti studentského cestování psal KČT v Časopisu turistů časté úvahy a snažil se ho svými činy také ve velké míře podporovat. Podle KČT čeští studenti necestovali tolik, kolik by bylo prospěšno, členové klubu si však uvědomovali, že to bylo z velké míry dané jejich chudobou, jež měla za následek, že si studenti nemohli dovolit zaplatit ubytování v hotelu, či v letním bytě. Tento problém KČT řešil zřizováním studentských nocleháren. Na noclehárnu dostal poukaz každý student, který se o něj přihlásil. Noclehárny se nacházely převážně v hostincích, někdy i v soukromých bytech a studenti tam mohli zadarmo přespát a k tomu levně dostali snídaní a večeři. První studentské noclehárny začaly vznikat v okolí Krkonoš a zřizoval je jilemnický odbor KČT. Přístup do nocleháren byl pouze pro studenty škol, kteří se mohli prokázat vysvědčením z téhož roku, či indexem nebo nějakou jinou legitimací. Aby se předešlo zneužívání nocleháren, byl pro většinu z nich zřízen dozorce, který studentům vydával poukázky k bezplatnému přenocování a na levnější jídlo.⁵⁷ Z článků, které KČT průběžně tiskl v Časopisu turistů lze dovodit, že si klub od tohoto projektu sliboval, že díky levnému ubytování dojde k častějšímu pěstování turistiky mezi mladými studenty.

Ústřední výbor KČT začal vydávat každý rok v půlce června seznam studentských nocleháren a ten rozesílal na všechny měšťanské, střední, odborné i vysoké školy a všem českým akademickým spolkům. Noclehárny nebyly seřazeny podle abecedy, ale podle turistických obvodů.

Seznam obsahoval:⁵⁸

- 1) Jméno místa, kde se noclehárna nalézá.
- 2) Kde je umístěna (ve které škole, v kterém hostinci, atd.)
- 3) Kolik má postelí (výpomocných lůžek)
- 4) Co se v ní poskytuje (nocleh zdarma, co stojí strava)
- 5) Kde je třeba se hlásit (s přesnou adresou), po případě kdo vydává poukázky na levnější obědy (večeře)
- 6) Od kdy do kdy je noclehárna otevřená.

⁵⁷ Časopis turistů, ročník V. str. 99-100

⁵⁸ Časopis turistů, ročník VIII. str. 248

Studentské noclehárny se postupně začaly ujímat, o čemž svědčí fakt, že např. během roku 1902 je navštívilo 6425 studentů a to nejen českých, ale i z dalších slovanských zemí; například polští studenti z Haliče a Slovinci.⁵⁹

5.2 Příklady některých studentských nocleháren

V této kapitole uvedu několik studentských nocleháren, jejich umístění a vybavení.

Studentská noclehárna v Berouně: Studentská noclehárna zde byla otevřena od 15. 7. 1897 ve školní budově. Opatřena byla postelí, umyvadlem, ručníkem, čerstvou pitnou vodou a kartáči. Kapacita noclehárny byla 5 přenocujících studentů a poukázku k ní si zájemci mohli vyzvednout v lékárně na náměstí.⁶⁰

Studentská noclehárna v Hronově: Zde se studentská noclehárna nacházela v hostinci „U modré hvězdy“. Správcem byl místní učitel Jirásek, který nabízel studentům i lacinou stravu. Oproti ostatním noclehárnám se tato lišila tím, že nebyla v provozu pouze o prázdninách, ale po celý rok.⁶¹

Studentská noclehárna v Turnově: Zdejší studentská noclehárna byla blyštivým klenotem všech nocleháren a velmi si ji pochvalovali i samotní studenti, kteří v ní přenocovali a do pamětní knihy psali jen samá pochvalná uznání. Zařízena byla v malém sále turnovské sokolovny. Zdejší odbor KČT ji vkusně vyzdobil velkými fotografiemi a mapami českého ráje, emblémy a obrazy zdejšího malíře Jana Prouška. V rohu nechal spolek Sokol postavit jezdeckou sochu svatého Václava, ostatní rohy byly vyzdobeny modely rozhleden. Sál byl velmi prostorný a z oken se nabízel nádherný výhled na okolí. Oficiální kapacita noclehárny byla 50 přenocujících studentů za noc, dokázalo se tam však v pohodě vejít osob i 70. U každé postele stála židle k odkládání šatů, k ranní hygieně sloužily hned tři umyvadla. Celý sál byl vybaven elektrickým osvětlením.⁶²

5.3 Plán povinného feriálního cestování:

Od roku 1896 vyzýval KČT středoškolské učitele zeměpisu, dějepisu a českého jazyka, aby nabádali studenty vyšších ročníků k feriálnímu (prázdninovému) cestování. Studenti měli během prázdnin vykonat nejméně jednodenní cestu a po prázdninách podat popis vykonané cesty. Argumentovalo se, že jednodenní cestu může vykonat i ten

⁵⁹ *Časopis turistů, ročník XV.* str. 180-181

⁶⁰ *Časopis turistů, ročník IX.* str. 280

⁶¹ *Časopis turistů, ročník IX.* str. 281

⁶² *Časopis turistů, ročník XV.* str. 377-378

nejchudší žák bez útraty, vezme-li si s sebou vlastní jídlo z domova. Za vlastní úkol si KČT vybral řízení a organizování feriálního cestování studujících s tím, že je nasměruje do míst, kde studenti získají z vykonané cesty nejvíce prospěchu a poučení. KČT také nabídl školním úřadům, že ústřední výbor i všechny odbory rádi pomůžou studentům při sestavování plánů feriálních cest. Důležité také bylo to, že KČT zřizoval pro studenty bezplatné noclehárny, což umožňovalo vykonat cestu i chudým studentům. KČT si od tohoto návrhu sliboval, že tím vychová řadu mladých uvědomělých turistů, kteří pochopí význam a myšlenku turistiky a budou je pak předávat další generaci.⁶³ Kroky které v tomto ohledu KČT podnikl se však nesetkaly s výsledkem a feriální cestování se nikdy nestalo povinností.

Nad tímto návrhem je obzvlášt zajímavé se zamyslet a položit si otázku, zdali měl KČT právo požadovat, aby bylo pro studenty povinné cestovat a komu a čemu by tím prospěl. Klub to zřejmě vnímal jako prospěšnou věc, po které by studenti získali vztah k přírodě a vlasti a představoval si, že to spolku přinese další množství členů. Přimět mládež k cestování bylo jistě dobrým vlasteneckým a výchovným počinem, zvláště v době, kdy se kladl důraz na češství a znalost národních dějin a zeměpisu a současně se také rozvíjel sport, coby důležitý doplněk intelektuální výchovy, jak to propagovali Sokolové - ve zdravém těle, zdravý duch. Otázkou však zůstává, jak by byla tato povinnost plněna, jak by byla žáky a jejich rodiči přijímána a zda by oproti přínosu nevyvolávala opačnou reakci, než členové KČT očekávali.

5.4 Přednáškové cykly pro studenty:

Od roku 1913 začal KČT pořádat každoročně přednáškové cykly pro středoškolské studenty z pražských a okolních škol. V těchto přednáškách si studenti mohli poslechnout výklady především o českých, moravských a slezských krajinách, ale také i přednášky o zahraničních turistických cílech. KČT začal tyto přednášky pořádat proto, aby obeznámil mladé lidi, kteří doposud neměli příležitost cestovat, s krásami domova i cizích krajů a probudil v nich lásku k vlasti a chuť cestovat. Pro tyto účely se používal velký přednáškový sál v městské škole ve Vladislavově ulici. Kapacita sálu byla 300 míst k sezení, vešel se tam i nespočet stojících posluchačů. Vstupné bylo nízké; 100 sedadel po 60 halířích, 100 po 40 halířích a posledních 100 po 20 halířích. Stojící

---

⁶³ *Časopis turistů, ročník VIII. str. 239-247*

posluchači za vstup neplatili nic. Výtěžek ze vstupného byl používán na zřizování dalších studentských nocleháren.⁶⁴

6. KČT a organizace letních bytů.

6.1 Letní byty

V roce 1892 se KČT ujal organizace tzv. letních bytů. Jednalo se o zřízení venkovských bytů, kam by se jezdily rekreovat zámožnější měšťanské rodiny z Prahy a dalších větších měst. Tyto rodiny vyžadovaly při ubytování pohodlí podobné tomu, které jim poskytoval jejich vlastní domov, proto bylo nutné, aby byly letní byty vybaveny slušným nábytkem a pohovkami a aby se v nich nacházely pohodlné postele. Letní byty byly zřizovány převážně v soukromých domech a KČT je vnímal nejen jako projekt, sloužící zájmům městských výletníků, ale zároveň jako prospěšný pro venkov, který čerpal z pobytů zámožných rodin z měst zisk. Proto některé obce i soukromí vlastníci své domy sami nabízeli.⁶⁵

6.2 Dobový dotazník k letním bytům:

Lidé, kteří nabízeli své domy nebo prostory jako letní byty, museli vyplnit tento dotazník:⁶⁶

- 1) Jméno obce. Jak daleko jest ke dráze; s kterou stanicí jest nejlepší spojení?
- 2) Kde jest a) pošta, b) telegraf, c) lékař, d) lékárna
- 3) Jest v místě kostel, fara, škola, panský dvůr, lesní, kupec, řezník, pekař, krejčí, obuvník?
- 4) Jaké jest spojení s okolními městy?
- 5) Lze v místě dostati povozy, jaké a zač?
- 6) Jak daleko jest a) les a b) jaký, c) zdali jest volně přístupný?
- 7) Jak daleko jest voda ke koupání?
- 8) Jaké jsou kratší procházky (do zahrad, k památným místům)?
- 9) Jak jsou cesty upravené nebo značené?
- 10) Jaké jsou výlety (polodenní, celodenní) ke vzdálenějším místům?
- 11) Jsou-li nějaké zábavy v místě a které? Jaký jest život společenský? Bývají v

⁶⁴ *Časopis turistů, ročník XXV.* str. 474

⁶⁵ *Časopis turistů, ročník IV.* str. 299

⁶⁶ *Časopis turistů, ročník IV.* str. 300-301

obci nebo poblíže letní hosté a kdo?

- 12) Je-li lázeňské místo na blízku, jaké jsou lázně (vanové, parní, slatinné, železité aj.) a jaké jest zařízení lázeňské? Kdo jest těch lázní majitelem, kdo nájemcem?
- 13) Jaká jest voda pitná, jsou poblíže minerální prameny?
- 14) Jaké jsou hostince a kdo je drží (Čech či Němec, křesťan či žid?), je-li hostinský úslužný a zdvořilý.
- 15) Jsou byty v hostincích? Jaké a zač (týdně, měsíčně)?
- 16) Co se platí za stravu v hostinci? Jaké jsou nápoje?
- 17) Jsou pro letní hosty také byty soukromé? Kolik jich a u koho? (Následující otázky račte odpovídat pro každý letní byt zvláště!)
- 18) Jak veliký jest byt (o kolika světnicích, o kolika oknech, v jakém patře a v jakém stavu)?
- 19) V čem záleží jeho zařízení nábytkem (kolik zařízených postelí, kolik pohovek)?
- 20) Jest při něm zařízená kuchyně, v níž by se dalo vařiti? Jaké jest ostatní příslušenství (sklep, spíž, veranda, balkon, záchod, atd.)?
- 21) Jest s ním spojená zahrada, místo ke hrám, besídka?
- 22) Na jakou dobu jej lze najmouti, zač a za kterých podmínek?
- 23) Znáte prostředek, čím by se prospěti mohlo hojnější návštěvě Vaší obce a celé krajiny?

Na základě odpovědí KČT sestavoval přehledy, které posléze vydával a rozšiřoval po městských rodinách. Tím se stával prostředníkem mezi venkovem a letními hosty. Dohodu mezi letním hostem a venkovským pronajimatelem bytu KČT ponechával přímému styku obou stran.⁶⁷

6.3 Popis některých letních bytů

Letní byt v Turnově: Letní byt v Turnově: Majitelem byl architekt František Machytka a nabízel zde svým hostům celé 1.poschodí ve švýcarské vilce. Jednalo se o luxusní apartmá se 4 pokoji a kuchyní, odkud se naskýtal krásný výhled na okolní krajinu včetně zámku Sychrova. Součástí letního bytu byla i rozlehlá zahrada jejíž součástí byla studna s pitnou vodou. Z bytu se dalo během čtvrt hodiny dojít do hruboskalských lesů.⁶⁸

⁶⁷ *Časopis turistů, ročník IV.* str. 301

⁶⁸ *Časopis turistů, ročník VII.* str. 76

Letní byty v obci Karlov: Několik jednopokojových a dvoupokojových bytů ve vesnici 10 km od hradu Zvíkov, které pronajímal místní hradní František Vaněk⁶⁹

Letní byt v Čerčanech: Byl pronajímán členem KČT a místním hostinským Josefem Kovářem za levnou cenu, v blízkém okolí nádraží.⁷⁰

Letní byt u Hořic: Nacházel se na lesní samotě v okolí Hořic. Místní hostinský Antonín Šimek zde ve svém mlýně nabízel levně k pronajmutí jeden vzdušný pokoj.⁷¹

Letní byt u Větrného Jeníkova: Pronajímal se zde rozlehlý pokoj (menší sál), do kterého šlo podle potřeby umístit libovolný počet postelí a nábytku. Z bytu se dalo dojít během pouhých 5 minut do rozlehlého lesa, rybník byl vzdálený čtvrt hodiny chůze.⁷²

7.Stavební projekty KČT

7.1 Rozhledna na Petříně

Návrh postavit v Praze rozhlednu padl na 36. schůzi výboru KČT 18. 9. 1889. Jako nejvhodnější místo se zdál Petřín, vzhled rozhledny měl být inspirován pařížskou Eiffelovou věží. Aby stavba rozhledny měla smysl, bylo nutné, aby vyhlídka z ní, byla o hodně lepší, než z ostatních míst v Praze. Plánováno proto bylo postavit rozhlednu takovou, z které budou vidět Brdy, vrchol Klet' u Českého Krumlova, České Středohoří včetně vrcholů Říp a Milešovka, Ještěd a část Krkonoš.⁷³

Nutností bylo zajistit také financování stavby. Náklad na zbudování rozhledny byl odhadnut na 32 000 zlatých. Proto bylo důležité získat předem patronanci městské rady, což se podařilo. O zaopatření peněz na stavbu se také staral zvláštní organizační výbor, který získával dary a nezúročitelné půjčky od peněžních ústavů i soukromých osob. Nezúročitelné půjčky se pak zplácely z výtěžků, které rozhledna v budoucnu přinášela. Jakmile byly všechny náklady splaceny, rozhledna přešla podle původních plánů do majetku a správy města Prahy.⁷⁴

Plán počítal s tím, že rozhledna bude osmiúhelná a postavená z plavkového železa. Součástí věže budou dvě uzavřené místnosti. První bude v přízemí a sloužit bude jako restaurace, druhou bude pavilon s ochozem v prvním patře. Rozhledna měla mít i druhý krytý pavilon s obchůzkou a báňovitou střechou – tentokrát v druhém patře, které se

⁶⁹ *Časopis turistů, ročník VII.* str. 179

⁷⁰ *Časopis turistů, ročník VII.* str. 179

⁷¹ *Časopis turistů, ročník VII.* str. 180

⁷² *Časopis turistů, ročník VII.* str. 180

⁷³ *Časopis turistů, ročník II.* str. 18

⁷⁴ *Časopis turistů, ročník II.* str. 19

bude nacházet 55 metrů nad zemí a 375 metrů nad mořem. Jako osa celé věže bylo naplánováno výtahovadlo ovinuté točitými schody, po kterých bude mít návštěvník rozhledny možnost vystoupat až do druhého patra.⁷⁵

Realizace rozhledny se nakonec oproti původním plánům v některých detailech lišila. Rozšířeny a doplněny byly místnosti restaurace v přízemí, pavilon s ochozem v prvním patře byl posunut do výšky 20 m, aby z něj byl lepší výhled na Prahu a rozhodlo se také, že druhé patro bude zaskleno. Vzniklo Družstvo rozhledny na Petříně, které apelovalo za výstavbu rozhledny na Petříně. Od tohoto projektu si slibovalo zvýšení atraktivity Prahy. Aby se návštěvníci dostali k rozhledně pohodlně a bez námahy, stal se součástí projektu i plán vybudování lanové dráhy z Újezdu na Petřín.⁷⁶

Ne každý však bral návrh na vystavení rozhledny na Petříně vážně. KČT dokonce dostával výsměšné anonymní dopisy od lidí, kteří si z tohoto plánovaného počínu dělali legraci. Jeden z dopisů zněl takto:⁷⁷

"Jsouce unesení Pařížskou výstavou nadchnuli jste se pro Simili-Eifelovku v Praze. Máte překrásnou myšlenku, avšak málo peněz. Máte povolené místo. Sbor pro Husův pomník má zase peníze, avšak žádného místa. Spojte se tedy se sborem Husovým, postavte sobě věž a vsaďte na ni sochu mistrova. Pojmenujte to třeba věží Husovou a bude Vám oběma odpomoženo... Dobrá vůle, trochu sebezapření z obou stran zajistí zvítězí a potěší mne to, rodilého Pražana, když Husova socha se nebude krčiti na malém někde plácku v předměstí, anobrž panovati bude nad celou Prahou a jejím obzorem."

Rozhledna na Petříně byla spolu s lanovou dráhou slavnostně otevřena 20. 8. 1891. KČT se posléze postaral o rozvoj Petřína i dalšími atrakcemi, konkrétně zbudováním zoologické zahrady a přemístění turistického pavilonu po skončení jubilejní výstavy. Hlavním argumentem k zoologické zahradě na Petříně bylo, že Praha dosud žádnou zoo nemá, ačkoli ji v té době vlastnila i menší evropská města. Chována zde byla převážně zvířata žijící v Česku, jejichž chov byl míň nákladný, než by tomu například bylo u fauny z Afriky. Jako první se vybudovaly výběhy pro jeleny, srny, divoká prasata, lišky, vydry a došlo k pořízení klecí pro dravé ptáky a menších klecí pro zpěvné ptáky. Petřín se tak stal ještě větším ohniskem vycházek pro pražské obyvatele i návštěvníky.⁷⁸

⁷⁵ Časopis turistů, ročník II. str. 20 - 21

⁷⁶ Časopis turistů, ročník III. str. 102

⁷⁷ Časopis turistů, ročník II. str. 143

⁷⁸ Časopis turistů, ročník III. str. 163

Zoologická zahrada, která vznikla na popud KČT na Petříně, předstihla o dlouhých 40 let současnou pražskou zoo, která návštěvníkům otevřela své brány až v roce 1931.⁷⁹

26. 2. 1892 bylo schváleno přemístění turistického pavilonu KČT z jubilejní výstavy na Petřín. Následující zimu byl pavilon rozšířen o čekárnu s turistickou čítárnou a zrcadlové bludiště napodobující gotické chodby. Bludiště bylo výjimečné i tím, že v celé rakouské monarchii v té době nic podobného nebylo.

Rozhledna, lanová dráha a zrcadlové bludiště tvoří doteď nejzajímavější atrakce pražského vrchu Petřín. Klub českých turistů silně zvýšil atraktivitu místa, které od nepaměti sloužilo za výhled na prahu, nyní však získalo ještě další rozměr - pražskou "Eifellovu věž", plus bludiště, které bylo naprostou novinkou.

7.2. Další rozhledny KČT

Na konci 19.století se našlo dost lidí, kteří nechápali stavbu rozhleden a přišlo jim to jako zbytečný počín a plýtvání penězi. KČT však rozhledny vnímal jako potřebné, jelikož je z nich krásný výhled po vlasti a její přírodě, což pomáhá k poznávání domoviny a probouzí vlastenecký cit.⁸⁰

17. 9. 1893 došlo ke slavnostnímu otevření rozhledny na vrchu Děd u Berouna. Podnět ke stavbě rozhledny dal místní odbor KČT, velkou zásluhu na výstavbě této rozhledny mělo i samotné město Beroun, které poskytlo ke stavbě obecní pozemky i značnou finanční podporu. Náklady na stavbu této rozhledny činily 2171 zlatých. Slavnostního otevření se neúčastnil pouze berounský odbor KČT, přijely sem členové z pražského ústředního výboru i zástupci turistických odborů z Ústí nad Labem, Jilemnice, Hořovic, Plzně a Domažlic.⁸¹ Rozhledna stojí i v dnešní době, akorát už z ní není výhled, neboť její okolí bylo zalesněno.

Měsíc po otevření rozhledny na Dědu se mohl KČT pochlubit otevřením další rozhledny. Tato se tyčila na brdském vrchu Šibeník (460 metrů nad mořem) a zásluhu na její stavbě nesl hořovický odbor. Samotná rozhledna měla na svou dobu úctyhodnou výšku 21 metrů a byla třípatrová. Nebyla však postavena na nejvyšším bodě Šibeníku, nýbrž severně od něj v mírném svahu uprostřed ovocného sadu. Rozhledna měla čtvercový půdorys a konstrukci z oblového dřeva. Strůjcem a stavbyvedoucím byl tesařský mistr a člen hořovického odboru Václav Vlček. Konstrukce rozhledny byla natolik kvalitní, že ani při silném větru návštěvník nepocítil žádné její pohyby. Proto ji

⁷⁹ www.zoopraha.cz

⁸⁰ *Časopis turistů, ročník V. str. 275*

⁸¹ *Časopis turistů, ročník V. str. 275-277*

dával KČT za vzor pro další stavby dřevěných rozhleden.⁸² Rozhledna byla roku 1897 zasažena bleskem a vznikla na ní škoda ve výši 95 zlatých, které však naštěstí zaplatila pojišťovna.

3. 6. 1894 došlo k slavnostnímu otevření rozhledny na Kopanině, kterého se kromě členů několika odborů KČT zúčastnily i dvě slečny z Ameriky, které přijeli do Čech poznat přírodní krásy Maloskalska. O stavbu se zasadil odbor v Turnově a hlavní stavitel byl Karel Knop. Jednalo se o rozhlednu 18 metrů vysokou, válcovitého tvaru, postavena byla celá z cihel, výjimku tvořilo pouze cimbuří ze železné litiny. Vrchol věže byl opatřen dvěma elektrickými obloukovými lampami, které ji večer osvětlovaly. Stavební náklady činily 2800 zlatých a hrazeny byly částečně KČT a částečně jeho turnovským odborem. Rok po svém otevření byla tato rozhledna jako první v Čechách opatřena dalekohledem.⁸³

Rozhledna na Čerchově. Otevřena byla 15. 7. 1894 a zásluhu na jejím vzniku měl domažlický odbor, který stihl zařídit všechny stavební práce za jedno jaro. Jednalo se o dřevěnou třípatrovou rozhlednu stojící v nadmořské výšce 1042 metrů. Vysoká byla 17 metrů a poskytovala výhled na bavorské území a Alpy.⁸⁴ Dřevěnou rozhlednu však brzy začala ničit hniloba. Prováděly se na ní časté opravy, dostala zakotvení silnými dráty, které měly zajistit, aby ji neničil i vítr.⁸⁵ Přesto bylo po deseti letech nutné rozhlednu zbourat a postavit novou, tentokrát z kamene. Nová věž byla ještě vyšší než původní, dosáhla výšky 20 metrů a měla čtyři patra. Horní patro, z kterého byla nejkrásnější vyhlídka bylo kryté a zasklené. Otevřena byla 16. 7. 1905 a na počest po významném členu KČT Vilému Kurzovi byla nazvána jako Věž Kurzova.⁸⁶

Rozhledna na vrchu Dobrošov u Náchodu. Otevřena 24.11.1895. Kamenná rozhledna stála na 622 metrů vysokém vrcholu a stavební pozemek na ní poskytla odboru KČT v Náchodě místní tělocvičná jednota Sokol. Přízemí stavby bylo ve tvaru kříže a v každém jeho křídle byla jedna místnost; dvě světnice, kuchyň a spižárna. Uprostřed se tyčila osmiboká věž z které byl výhled na všechny strany. Vedoucím stavby byl místní geometr Jan Svoboda, který za veškerou svojí práci na rozhledně nepožadoval žádný honorář.⁸⁷

---

⁸² *Časopis turistů, ročník V.* str. 291-293

⁸³ *Časopis turistů, ročník VI.* str. 225-226

⁸⁴ *Časopis turistů, ročník VI.* str. 243-245

⁸⁵ *Časopis turistů, ročník XVI.* str. 207-209

⁸⁶ *Časopis turistů, ročník XVII.* str. 267

⁸⁷ *Časopis turistů, ročník VII.* str. 335

Rozhledna na Svatoboru u Sušice. Tato rozhledna byla postavena na nejvyšším vrchu v okolí Sušic Svatobor ve výši 839 metrů nad mořem. Odbor KČT v Sušicích se snažil dlouhá léta prosadit její stavbu, otevřena byla v roce 1899. Jedná se o 25 metrů vysokou kamennou stavbu, která turistům přinesla výhled na střední část Šumavy. Rozhledna byla opatřena hromosvodem, aby nedošlo k jejímu poškození bleskem, jako se tomu stalo na rozhledně na Šibeníku.⁸⁸

Rozhledna na Krkavci. Také Plzeňský odbor KČT usiloval o výstavbu rozhledny v blízkém okolí svého města. Nejprve usiloval o opravu věže na zřícenině Radyně, která byla pro turisty nepřístupná poté, co zde neznámý vandal podpálil schodiště. Veškerá snaha o tento počín však ztroskotala na nezájmu majitele objektu; hraběte Valdštejna. Proto se lidé z plzeňského odboru rozhodli vybudovat rozhlednu zcela novou a to na vrchu Krakovec severně od Plzně. Původní plán počítal s dřevěnou rozhlednou, díky štědrosti obce Ledec, která slíbila dodat stavební kámen z nedalekého lomu, byl projekt změněn na rozhlednu zděnou, jejíž plány sestavil inženýr Kubeš. Jeho rozhledna měla tvar věže, byla vysoká 18 metrů a byla postavená převážně z kamene a částečně z cihel. Schody byly z kvalitního pískovce, aby se zamezilo požáru, který poničil rozhlednu na Radyni. Rozhledna poskytovala výhled na město Plzeň a oblast Českého lesa včetně vrchů Čerchov a Přimda. K otevření rozhledny došlo 19.5.1901.⁸⁹

7.3 Útulny KČT:

Útulny byly stavby, podobné dnešním chatám, jejichž účel byl poskytnout turistům pohodlí k odpočinku, občerstvení a ochranu před případným nepříznivým počasím.⁹⁰ V této kapitole představím na základě údajů získaných z Časopisu turistů historii, vybavení a význam útulen postavených mezi lety 1888 – 1918.

Útulna u Macochy: V roce 1895 se brněnskému odboru podařilo zakoupit pozemek o rozměru 770 čtverečních metrů na kraji Macochy a na něm postavil turistickou útulnu. Jednalo se o přízemní zděnou budovu. V přízemí se nacházela hostinská místnost, kuchyně a vstupní síň. Nad přízemím se nacházelo ještě podstřeší s dalšími dvěmi místnostmi – jedna sloužila jako turistická noclehárna, druhá jako menší pokoj pro méně početné výpravy. Do podstřeší se chodilo po schodišti, které bylo ukryto v přístěnné věžičce. Útulna stála čelem k Macoše, pouhých 18 metrů od jejího

⁸⁸ Časopis turistů, ročník XII. str. 117-119

⁸⁹ Časopis turistů, ročník XII. str. 266-268

⁹⁰ Časopis turistů, ročník VIII. str. 265

okraje a měla jasně daný domácí řád. Nikdo nesměl dovnitř s otevřeným světlem, doutníkem ani dýmkou. Každý kdo by toto pravidlo nedodržel by byl z útulny okamžitě vykázán a KČT hodlal takovéto provinilce dokonce i trestně stíhat. Chtěl tím předejít riziku požáru. Zakázáno bylo také jakkoliv přestěhovávat nábytek uvnitř útulny a znečišťovat vnitřek útulny i její okolí odpadky. Po desáté hodině večerní byla také zakázána hlučná zábava.⁹¹

Útulna byla v Časopisu turistů charakterizována jako chloubka jak brněnského odboru, tak i celé KČT a českého národa celkově, protože se stala českým skvostem na místě, v kterém ještě do nedávné doby byli pány Němci.

Útulna na Čerchově: Poté co byla na vrcholu Čerchov postavena rozhledna, stal se častým cílem turistických návštěv. Proto si dal domažlický odbor KČT jako další úkol, postavit poblíž rozhledny také turistickou útulnu. Ta byla vybudována pouhých 10 metrů severně od rozhledny. Architektonicky řešená byla jako dřevěná stavba, která svým vzhledem kopírovala sloh lidových chalup na Domažlicku. Celou stavbu rozdělovala 2 metry široká síň na dvě poloviny – v menší na levé straně byla kuchyně a hospodářská komora, v menší na pravé straně hostinská místnost. Součástí útulny byl i sklep, dvorek se záchodem a chlívkem pro kozy a podkroví, které sloužilo jako noclehárna schopna pojmout až 12 přenocujících osob.⁹² Roku 1898 byla přistavěna ještě pec na chleba a prádelna, Útulna byla na počest starosty KČT Vratislava Pasovského, který byl zároveň architektem celé stavby pojmenována po něm jako Chýše Pasovského.⁹³ Náročná byla doprava nábytku na vrchol Čerchova, tohoto úkolu se ale dobrovolně zhostili místní chodští rolníci. Útulna na Čerchově byla slavnostně otevřena 13. 6. 1897.⁹⁴ Do útulny se nastálo nastěhoval zřízenec KČT, který zde čepoval pivo, víno a sodovku a nabízel i několik studených jídel. Za rok 1898 útulnu navštívilo přes 3000 lidí, z nichž 1767 bylo zároveň návštěvníků rozhledny.⁹⁵ Návštěvníků by bylo možná i více, některé však odrazovala od výstupu na Čerchov nepohodlná cesta, která byla velmi příkrá a vedla přes balvany a skaliska. Následující rok se stala cesta k útulně pro turisty pohodlnější, neboť odbor KČT v Plzni k ní zhotovil vlastní novou cestu. Nová cesta byla 1,5 metru široká, vedla stinným lesem a po celé její délce bylo zřízeno množství laviček. Novou cestu ocenili i místní dřevorubci, neboť náročné svážení dřeva po staré cestě z Čerchova do Fichtenbachské sklárny přinášelo větší náklady než

⁹¹ Časopis turistů, ročník VIII. str. 265

⁹² Časopis turistů, ročník VIII. str. 139-141

⁹³ Časopis turistů, ročník XI. str. 18

⁹⁴ Časopis turistů, ročník IX. str. 270-275

⁹⁵ Časopis turistů, ročník XI. str.18

výnosy.⁹⁶ Útulnu nenavštěvovali pouze čeští turisté, ale i Němci, kterých tehdy žilo v okolí Čerchova velké množství. To se nelíbilo bavorskému časopisu *Waldmünchenen Grenzbote*, který začal ve svých člancích na útulnu a rozhlednu na Čerchově útočit. Nazývali tuto stavbu vzdorověží a vyzývali německé obyvatelstvo, aby Čerchov nenavštěvovalo a že každý Němec, který do útulny zavítá, se stává zrádcem svého kmene. Upozorňovali, že část vstupného jde na konto spolku Sokol, který nazvali hradem nesnášenlivosti a nepřátelského smýšlení vůči Němcům. V člancích se objevovaly i krátké zmínky o údajných urážkách, kterými prý byli němečtí turisté na Čerchově od Čechů častováni. Vůči těmto štvavým článkům se KČT v *Časopisu turistů* důrazně ohradil tvrzením, že k žádným verbálním útokům na Němce v útulně nedošlo a že se tam dostává přátelského přijetí všem lidem bez ohledu na jejich národnost, o čemž svědčí i pochvalná slova v návštěvní knize, která sem píše i němečtí turisté.⁹⁷ Bavorský časopis však vydával protičerchovské články nadále. Tvrdil mimo jiné, že jistý turista byl hostinským v útulně přivítán slovy: "Německý pse, nedostaneš v této chýši pivo!" Dále uváděl informaci o tom, že slečna prodávající vstupenky na rozhlednu záměrně neodpovídala na německé oslovení a nebyla ochotná ani sdělit cenu vstupného a proto onen německý turista vydal od oka finanční obnos, který mu přišel přiměřený.⁹⁸ Tisk přesvědčoval, že může tuto událost kdykoli dokázat, nikdy tak však neučinil. Aby toho nebylo málo, objevil se roku 1910 v německém tisku ještě bláznivější článek. Čerchov byl tentokrát nazván slovanskou baštou na Šumavě a tisk upozorňoval, že každý Němec, který jej navštíví, se dopouští národní zrady z důvodu podpory české turistiky. Vybízela též k tomu, aby se pravidelně každý měsíc vypravil na Čerchov funkcionář některého z německých nacionalistických spolků a zkontroloval pamětní knihu, z které si posléze opiše jména všech německých návštěvníků a ty budou uveřejněny v německých listech v rubrice *Pranýř*. Z toho důvodu KČT pamětní knihu, která byla v čerchovské útulně doposud volně vystavena a nestala se nikdy terčem vandalismu ani vulgárních poznámek, nechal přemístit za pult k výčepnímu, který jí od té doby vydával jen na požádání, aby nemohlo dojít k jejímu zneužití.⁹⁹

Útulna na Svatoboru u Sušic: Byla postavena za účelem, aby poskytla přístřeší a občerstvení turistům, kteří se vydali navštívit místní rozhlednu. Náklad na stavbu byl hrazen ústředním výborem KČT a peněžitými dary obce Sušice a místního

⁹⁶ *Časopis turistů, ročník XI.* str. 243 - 245

⁹⁷ *Časopis turistů, ročník XXI.* str. 263 - 265

⁹⁸ *Časopis turistů, ročník XXI.* str. 448

⁹⁹ *Časopis turistů, ročník XXII.* str. 382

okrašlovacího spolku a spořitelny.¹⁰⁰ V listopadu 1905 však v útulně vypukl požár, který ji naprosto zničil.

Útulna na Ondřejníku v Moravských Beskydách. Za projektem této stavby stál ostravský odbor KČT. Útulna byla postavena na vrcholu Ondřejník poblíž městečka Frýdlant a obsahovala 2 hostinské místnosti, výčep, kuchyni a byt pro hostinského, sklep a v prvním patře 7 lůžek k přespání a toalety. Poblíž útulny byl postaven také chlév a konírna. Vrchol Ondřejník byl vybrán z toho důvodu, že poskytoval lepší východiště pro polodenní túry než známější vrchy jako Lysá Hora nebo Radhošť.¹⁰¹ K útulně byly otevřeny dvě cesty, jedna však nemohla být používána. Jejím majitelem byl totiž jistý Kubala, který si sice nejdříve nechal od KČT zaplatit používání cesty, ale po krátké době začal turistům, kteří ji používali sprostě nadávat a vyhánět je z ní.¹⁰²

Útulna na Hrádku u Újezdu: Tato útulna byla dalším počinem pilného domažlického odboru. Stavba výjimečně nebyla postavená na povel KČT, nýbrž jí odbor zakoupil již hotovou a upravil ke svým účelům. Jednalo se o chodskou lidovou chalupu, jejíž nábytek i okenice byly po selsku ozdobeny motivy tulipánů. K odkoupení této stavby se odbor rozhodl, protože ležela v těsné blízkosti památníku Jana Sladkého Koziny. Slavnostní otevření se konalo 21. 6. 1908.¹⁰³ V lednu 1911 útulnu vykradl neznámý zloděj. Dovnitř se dostal podkrovním oknem a v šenkovně ukradl cínové roury a mosazné kohoutky. Poškodil rovněž tlakostroj.¹⁰⁴

8. Ostatní podniky KČT

8.1 KČT a Jubilejní výstava 1891:

Jubilejní výstava byla zahájena 15. 5. 1891 arcivévodou Karlem Ludvíkem a ukončena byla 18. 10. 1891. V prvních dnech výstavy se ale návštěvníci museli smířit s tím, že nenavštíví turistický pavilon KČT. Ten byl totiž vinou opožděného začátku stavby otevřen až o třináct dní později 28. 5. Vzorem pro turistický pavilon na jubilejní výstavě pražské v roce 1891 byla starodávná vyšehradská brána. Pavilon měl proto gotický portál, zubatou zeď jež se táhla kolem celého pavilonu a devět ozdobných věžiček.¹⁰⁵ Pavilon získal koncem června večerní elektrické osvětlení, čímž se zvýšila jeho

¹⁰⁰ *Časopis turistů, ročník XII.* str. 320 - 325

¹⁰¹ *Časopis turistů, ročník XVIII.* str. 244 - 245

¹⁰² *Časopis turistů, ročník XX.* str. 335

¹⁰³ *Časopis turistů, ročník XX.* str. 317 - 319

¹⁰⁴ *Časopis turistů, ročník XXIII.* str. 113

¹⁰⁵ *Časopis turistů, ročník III.* str. 54-56

atraktivita, neboť se stal kromě restaurací jediným soukromým pavilonem, který mohli lidé navštívit mezi 7. - 9. hodinou večerní, tedy v době mezi uzavřením výstavních místností a začátkem světelné fontány. Průměrný počet návštěvníků turistického pavilonu činil ve všední dny 950 osob, o nedělích a svátcích dokonce 2390 osob. Pavilon hojně navštěvovaly školy a to nejen ty pražské. Dostavily se školní děti až ze Semil, Rychnova, Soběslavi a dalších měst.

Největším lákadlem turistického pavilonu byl dioramový obraz, na němž je vyobrazena bitva o Karlův Most mezi studenty a Švédy, která se odehrála v roce 1648 na konci třicetileté války. Malbu této bitvy si KČT vybral jelikož chtěl ukázat návštěvníkům na velkém obraze vlastenecký motiv. Autoři tohoto výtvarného díla byli bratři Adolf a Karel Liebscherovi, kteří stihli veškerou práci za pouhých 50 dní. Plátno bylo 8 metrů vysoké, 10,5 metrů široké a vážilo 120 kg.

Dalším skvostem, jímž se mohl turistický pavilon pochlubit, byla plastická mapa Krkonoš od Františka Mařátky. Měřítko mapy bylo 1:25000.

Důležitou součástí pavilonu byla i odborná turistická výstava. Návštěvníci si tak mohli prohlédnout výzbroj řádného turisty, včetně doporučeného oblečení, cestovních pomůcek a osvěžovacích prostředků. Vystaveny byly i turistické mapy, obrazy a fotografie. Speciálně k této výstavě KČT vydal publikaci s názvem "505 polodenních výletů z Prahy" autora Viléma Kurze. KČT se zde pochlubil i svojí činností – proto zde byly k prohlédnutí plány petřínské rozhledny a lanovky k ní a také materiály o označování cest. V turistickém bazaru mohli lidé nakoupit suvenýry – kromě výše zmíněné knihy Viléma Kurze, která šla na odbyt nejvíc, se jednalo o turistické skleničky, fotografie, turistické album a další předměty.¹⁰⁶

Turistickým pavilonem na Jubilejní výstavě si KČT získal sympatie širšího okruhu lidí, což vedlo ke snadnějšímu prosazování dalších jeho snah a záměrů.

8.2 Propagace českých lázní:

Mezi nejznámější české lázně patří Karlovy Vary, Františkovy Lázně a Mariánské Lázně. Již koncem 19.století se do nich každoročně sjížděly tisíce lázeňských hostů z celého světa a samozřejmě i z Čech. Tyto velké lázně však ležely v německých krajinách Čech a tudíž Češi, kteří do nich jezdili, svými penězi podporovali Němce. To se nelíbilo vlastencům v KČT a proto se snažili organizovat a propagovat menší lázně v českých krajích. V roce 1894 vydal tento dotazník pro majitele českých lázní. Čeští

¹⁰⁶ *Časopis turistů, ročník III.* str. 104 - 106

majitelé lázní, kteří vyplněný dotazník odeslali KČT se dočkali propagace v Časopisu turistů.¹⁰⁷

Dotazník vypadal takto:¹⁰⁸

- 1) Jak se jmenuje lázeňské město?
- 2) Která je poslední stanice železniční, jak je vzdálená?
- 3) Která je poslední poštovní a telegrafní stanice?
- 4) Kdo je nynějším majitelem? Jméno, národnost.
- 5) Kdo je nájemcem? Jméno, národnost. Jak dlouho tam již jest?
- 6) Kdo je lázeňským lékařem? Jméno, národnost, bydliště. Která jest jeho specialita? Kde je lékárna?
- 7) Jaké jsou poměry ubytovací pro hosty? Počet hostinských pokojů. Průměrná cena pokoje. Poplatek za posluhu a za prádlo.
- 8) Jaké jsou soukromé byty? Rozloha, úprava, cena.
- 9) Jaké jsou poměry stravovací? U koho se lze stravovati?
- 10) Jaké jsou ceny povozů? Které jsou vděčné vycházky a výlety? Jak jsou daleké?
- 11) Jaké je léčebné složení lázeňské vody? Kdo by nám o něm mohl podati spolehlivou zprávu?
- 12) Jakého druhu jsou lázně (studené či teplé, přirozeně teplé či ohříváné, vanové, sprchové, parní, slatinné)?
- 13) Jaká je pitná voda? Pije se též voda léčivá?
- 14) Proti kterým nemocem osvědčuje se lázeňská voda?
- 15) Kolik je lázeňských kabin?
- 16) Jaká je cena lázně?
- 17) Kteří hosté (hlavně z Prahy) mohli by podati zprávu o Vašich lázních?
- 18) Stručný nástin polohy a dějin lázeňského místa. Jakých zvláštních zábav a výhod poskytuje lázeňské město?

Touto činností KČT prospěl majitelům českých lázní, kteří měli možnost zviditelnit své lázně v Časopisu turistů a díky tomu, že se o nich dozvědělo více lidí, rostla jejich návštěvnost a zisky.

8.3. Vánoční stromky KČT

¹⁰⁷ Časopis turistů, ročník VI. str. 12

¹⁰⁸ Časopis turistů, ročník VI. str. 13

Vánoční stromek byla akce KČT, kterou pořádal od roku 1896 každé Vánoce. Zařizovány byly v pohraničních vesnicích, kde žili chudí čeští lidé, jež byli často vystavováni okolní germanizaci. Tito lidé žili v bídě a nemohli tak zařídit svým dětem Vánoce se vším všudy a často neměli peníze ani na oblečení pro své děti. KČT každý rok vybral několik takovýchto chudých vesnic a obdaroval zde v budovách místních škol děti oblečením a vánočními dárky. Tyto akce financoval ústřední výbor KČT ze své pokladny, některé odbory KČT i jednotliví členové a jejich manželky, které pro chudé děti šily a pletly oblečení a pekly vánočky a cukroví.

Poprvé vystrojil vánoční stromky KČT v prosinci 1896 v horských vesnicích Pec a Česká Kubice v chodském kraji u Domažlic. Tyto dvě vesnice byly vybrány z důvodu, že zde žily převážně chudé dřevorubecké rodiny a většina místních dětí se tudíž do té doby vánočních stromků a nadílky nedočkala. KČT obdaroval nejchudší děti oblečením a obuví, všechny děti kterých bylo celkem 160 obdržely vánočku, cukrovinky v kornoutu a pomeranč a psací potřeby. Podobná dobročinná akce do té doby v těchto horských obcích nebyla konaná.¹⁰⁹

Roku 1897 byl KČT ještě štedřejší a vystrojil vánoční stromek hned v šesti chodských obcích – v Pašešnici, Peci, Klenčí pod Čerchovem, Chodově, Babiloně a v Novém Postřekově. KČT tyto Vánoce rozdál chudým chodským dětem tyto věci: 68 hochům úplný oblek (kabát, vesta, kalhoty, čepice a punčochy), 88 dívkám úplný oblek (sukně, kabát, punčochy a vlněný šátek), dále bylo rozdáno 220 pouzder s psacími prostředky, 420 vánoček, množství cukroví, 38 kilo fíků, 20 kilo svatojánského chleba, množství obnošeného šatstva a obuvi, 4 páry nových bot a množství knih, papírů, školních potřeb a vlny k pletení.¹¹⁰

O Vánocích 1898 se konala akce Vánoční stromek poprvé mimo Chodsko, tentokrát v krkonošské vesnici Benecko. Zdejší děti žily v horském prostředí, kde v zimě byly tuhé mrazy a přesto většina z nich do té doby neměla pořádné teplé oblečení. KČT zde rozdál 30 kalhot, 13 vest, 23 kabátů, 14 párů důkladných bot, 13 párů střevíců, 6 čepic, 10 párů punčoch, 30 párů rukavic, 16 úplných dívčích šatů, 5 sukní, 2 dívčí kabátky, 40 modlitebních knížek, zásobu papírů a psacích potřeb, bavlnu k ručním pracím a kromě vánočního cukroví také spoustu jablek, kterých v tomto horském kraji mnoho k dostání nebylo.¹¹¹

¹⁰⁹ *Časopis turistů, ročník IX.* str. 22 - 23

¹¹⁰ *Časopis turistů, ročník X.* str. 17 - 19

¹¹¹ *Časopis turistů, ročník XI.* str. 13 - 17

V roce 1899 připravil KČT poprvé také mikulášskou nadílku. První vesnice, ve které se pořádala byl Nový Kyčov (Štítovky) v Chodsku, den na to se dočkaly i děti z osady Pašešnice, které KČT obdaroval již o Vánocích 1897 a děti z České Kubice, což byla pro turistiku významná ves, neboť odtud vedla stará cesta na Čerchov. Akce Vánoční stromek se konala až na Nový rok a obdarovány byly jako v roce 1897 děti z Pece a Nového Prostřekova.¹¹²

Následující rok uspořádal KČT vánoční nadílku pro děti z dalších 5 škol v Chodsku, poprvé se nadělovalo také ve Zvičině v podkrkonoší. V roce 1901 se vánoční nadílka soustředila hlavně na děti z chodské vesnice Starý Kyčov, jelikož místním občanům zničil veškerý majetek velký požár v září téhož roku. Zapomenuto však nebylo ani na další chudé vesnice na Chodsku, v Krkonoších, na Královédvorskou a ve Vilémovicích u Macochy. Tato tradice pokračovala v následujících letech a k ústřednímu výboru KČT a odboru Domažlicích se k této dobročinné akci připojil nejprve odbor v Nové Kdyni a poté i některé další odbory, takže počet dětí, které zažily Vánoce, díky KČT stoupal.

8.4 Posázavská stezka:

Posázavská stezka začala být budována v roce 1917. Jednalo se o turisticky značenou stezku, vedoucí podél řeky Sázavy od jejího soutoku s Vltavou u Davle, přes Kamenný Přívoz, Čerčany a Kácov až ke střednímu a hořejšímu Posázaví. Tomuto projektu se KČT rozhodl věnovat zvláštní péči, neboť ho vnímal jako obzvlášť významný pro turistiku v okolí Prahy, neboť posázavské okolí v té době bylo pro turisty málo známé a tudíž i málo navštěvované. Budování stezky doprovázela i řada nesnází, neboť vedla i přes soukromé pozemky a KČT musel s jejich majiteli vyjednávat. Přes tyto pozemky se podařilo značení prosadit pouze za podmínky, že chodit přes soukromá území bude povoleno pouze členům KČT poté, co se prokáží klubovou legitimací.¹¹³

9. Odbory KČT

Jak jsem již výše psal, pro organizaci KČT bylo důležité, aby se jeho činnost rozvětvila po širokém českém okolí. Z toho důvodu vznikaly odbory KČT, jejichž činnost v této

---

¹¹² *Časopis turistů, ročník XII.* str. 26 - 28

¹¹³ *Časopis turistů, ročník XXIX.* str. 331

kapitole představím. Odbory v místě svého působení a v jeho okolí sdružovaly členy. Náplní jejich práce bylo např. označování cest v obvodu své působnosti, čímž učily místní obyvatele pěstovat turistiku, upravování cest, stavění rozhleden a zřizování levných nocleháren pro studenty.

9.1 Činnost odborů KČT založených v letech 1888 – 1918

Jelikož činnost odborů byla v místě jejich působení stejně, možná i více důležitá jako činnost ústředního výboru, vypíšu sem nejvýznamnější počiny všech odborů, které vznikly v prvních třiceti letech fungování KČT. Odbory jsou následně seřazeny podle roku vzniku.

Beroun: První odbor KČT vznikl v roce 1889 v Berouně a zasloužil se o něj lékárník Jindřich Tesánek. Berounský odbor již v prvním roce svého fungování pořádal pro své členy turistické výlety. První byl na Křivoklát.¹¹⁴ Velký počín berounského odboru byla stavba rozhledny na vrcholu Děd, který se tyčí v lese severně od města.¹¹⁵ O četných turisticky zajímavých místech informovala návštěvníky města orientační tabule s mapou, kterou odbor instaloval na místní nádraží, občerstvit se mohli v hospodě v brdatetském údolí, kterou odbor vybudoval v roce 1898. Berounskému odboru se však nepodařilo označit cestu ke zřícenině hradu Týřov, jelikož k tomu nedostala povolení majitele okolního lesa knížete z Fürstenbergu, který svůj zákaz ani nijak neodůvodnil.¹¹⁶ V roce 1908 odbor společně s berounským okrašlovacím sborem zřídil 635 metrů dlouhou lesní cestu v Brdatkách, která byla pojmenována "Dušlova pěšina". Jméno dostala na počest Martina Dušla, který byl štedrým příznivcem obou sdružení.¹¹⁷ Odbor též finančně přispěl na zhotovení pomníku Jana Husa na berounském náměstí.

Jilemnice: Stejný rok jako odbor v Berouně vznikl i odbor v Jilemnici, který měl na starosti hlavně Krkonoše. Proto mezi jeho první počiny patří plastická mapa Krkonoš. Ta byla vystavována v turistickém pavilonu na jubilejní výstavě v roce 1891.¹¹⁸ Jilemnický odbor také vycvičoval horské průvodce po Krkonoších. Nákladem odboru byla také zhotovena cesta na Šeřín. Jilemnický odbor se musel starat o schůdnost horských cest a také je často rozšiřoval, neboť ty původní byly úzké a tudíž pro turisty nebezpečné. V zimě se někdy vyjíždělo na výlety na saních. Odbor jako první udržoval v Krkonoších také studentské noclehárny. První dvě vznikly v klubové stanici u pana

¹¹⁴ *Časopis turistů, ročník I.* str. 86

¹¹⁵ *Časopis turistů, ročník V.* str. 275

¹¹⁶ *Časopis turistů, ročník X.* str. 53

¹¹⁷ *Časopis turistů, ročník X.* str. 53

¹¹⁸ *Časopis turistů, ročník III.* str. 54

Antonína Kavana a v Labské boudě. Krkonoše nabízejí spoustu překrásných skalních vyhlídek. O ty se místní odbor také staral a vytesával do nich jejich názvy, které jim spolek sám uděloval (např. Harrachova skála, Černá skála, Šeřín, apod.) Odbor vydával turistické korespondenční lístky s Labským vodopádem, Sněžkou, Mumlavou a Rozhlednou císaře Františka Josefa. Zakoupit se daly v Labské boudě a ve Špindlerově mlýně. Další úctyhodný počín, byl vznik restaurace na Kozinci, kde se mohli turisté najíst při úchvatném výhledu na několik krkonošských vrchů. Novinkou rovněž bylo označování odboček z turistických cest ke studánkám. Hostince v oblasti Krkonoš měly často německou výzdobu, odbor se staral, aby ty které turisté navštěvovali nejčastěji získaly také výzdoby českou. Roku 1907 za spolupráce jilemnického odboru a hraběte Harracha vznikla v Krkonoších botanická zahrada, v které bylo účelově pěstováno 45 druhů horských bylin.¹¹⁹

Rychnov: Odbor, založený roku 1889, čile vyznačoval cesty v okolí Rychnova i ve vzdálenějších lokalitách, včetně míst, obývaných převážně německým obyvatelstvem. Takto vyznačil např. cestu až do Jedlové. Zdejší německé obyvatelstvo vědělo, že turisté budou jejich kraji ku prospěchu a tak označovatелům nekladli žádné zbytečné překážky, jako se tomu dělo v jiných krajích s velkým počtem německého obyvatelstva, třeba v okolí Ústí nad Labem. Zde lidé brali možnost mít na svém domě turistickou značku jako čest a sami své stavby a ploty nabízeli k umístění značky.¹²⁰ V okolí Rychnova nedocházelo ani k poškozování klubového majetku (značení, lávky, altány). Odbor se též staral o označování cest v oblasti Orlických hor, kde už však byly vztahy mezi ním a místním německým obyvatelstvem komplikovanější a proto zde nemohl označit dostatečně hustou síť turistických tras, jak by si představoval.

Příbram: Odbor vznikl v roce 1890 a za pole své činnosti si zvolil především Brdy. Zde se postaral o zlepšení přístupy na vrchy Tok a Třemošná Na žádost tohoto odboru nechal kníže Vilém Hanavský zbudovat v roce 1891 dřevěnou rozhlednu na vrchu Písky. První označené trasy, o které se tento odbor postaral byly z Jinců na vrchol Plešivec a po jeho vrcholu ke všem vyhlídkám, dále z Jinců k Eliščině rozhledně na Pískách, z Bradkovic do Jinců, z Příbrami na Třemošnou, z Rožmitálu na vrch Třemšín a Skelnou Huť a k Padrt'ským rybníkům.¹²¹ Část označovacích prací měl příbramský odbor společnou s odborem hořovickým, čímž vznikla zajímavá okružní cesta v okolí Plešivce. Co se týče klubových výletů, příbramský odbor měl dlouho problémy s tím, že

¹¹⁹ *Časopis turistů, ročník XX.* str. 500

¹²⁰ *Časopis turistů, ročník IV.* str. 58

¹²¹ *Časopis turistů, ročník III.* str. 138

v jeho řadách vznikaly malé partičky, které chodily na vlastní výlety a oficiálních výletů se účastnilo velmi málo lidí.

Ústí nad Labem: Odbor KČT v Ústí nad Labem vznikl v dubnu 1890 a pro místní nepřízeň nemohl v prvním roce svého fungování provádět označování turistických tras. Pořádal však pro své členy časté a zajímavé výlety do okolí, jež bylo však většinou poněmčené – v roce 1890 se konaly výlety na Císařskou výšinu (4. 5.), do Žižic (16. 5.) do Edmundovy soutěsky (8. 6.), přes Ferdinandovu výšinu do Zalezlého a Praskovic (29. 6.), do Stadic (29. 7.) a do Stříbrníka (9. 8.). Při výletech se zvláštní důraz kladl na to, aby si jeho účastníci zapamatovali původní české názvy všech míst a nepoužívali názvy německé.¹²² Odbor konal také vlastenecké výlety k válečným pomníkům českých vojáků u Vavržova. Zajímavým počinem bylo pořízení památníku na Milešovce, do kterého čeští návštěvníci zapisovali svá jména a tím se zjišťovalo, kolik Čechů za rok tuto horu navštíví. Památník byl původně uložen ve schránce přímo na Milešovce. Němci v něm však přeškrtovali podpisy a připisovali hanlivá slova a proto byl památník přemístěn k místnímu hostinskému, který ho vydával jen na české požádání. Jednalo se o knihu vázanou v červené kůži, se zlatě vysázeným nápisem: "Českým turistům na Milešovce – odbor KČT v Ústí nad Labem".¹²³

Sušice: Mezi první zásluhy tohoto odboru, založeného roku 1890, patří učinění kroku k opravě cimbuří na hradu Rábí a k povolení přístupu na věž tohoto hradu. Sušický odbor se též zasazoval za zřízení rozhledny na Svatoboru. Z té by se turistům naskytl úchvatný pohled na oblast střední Šumavy. Celý projekt nejprve troskotal na nedostatku peněz, proto se odbor obrátil na obyvatele Sušic a okolí s prosbou, aby přispěli do veřejné sbírky na stavbu.¹²⁴

Jindřichův Hradec: Odbor vznikl v roce 1891. V počátcích své existence trpěl tento odbor malým počtem členů, kvůli čemuž se nemohl pouštět do větších podniků a pořádal oproti jiným odborům i poměrně málo výletů (během roku 1895 se podnikl jediný). Odbor se snažil alespoň apelovat na lesní správu, aby byla na vrchu Markštýn znovu postavena dřevěná rozhledna, která tam stávala již v dřívějších dobách.¹²⁵

Mělník: Odbor, který sídlil v Mělníce, vznikl roku 1891 a měl díky svému zeměpisnému postavení na starost samozřejmě hlavně krásnou krajinu Kokořínska. V

¹²² *Časopis turistů, ročník II.* str. 190

¹²³ *Časopis turistů, ročník XIII.* str. 105

¹²⁴ *Časopis turistů, ročník XII.* str. 117 - 119

¹²⁵ *Časopis turistů, ročník VIII.* str. 57

roce 1891 vyznačil 14km dlouhou trať z Mělníka Kokořínským údolím k hradu Kokořín.¹²⁶

Hořovice: Odbor v Hořovicích byl založen roku 1892 a hned v prvopočátcích svého vzniku začal s označováním cest na nejatraktivnější místa ve svém okolí, což byly hrady Žebrák a Točník, zřícenina Valdek, letní sídlo Dražovice, Jince a vrch Plešivec. Odbor získal štědrého mecenáše v osobě knížete Viléma z Hanavy, který nechal vlastními náklady vybudovat rozhlednu na Pískách u Jinců (s návrhem postavit rozhlednu na tomto vrchu přišel odbor KČT v Příbrami) a hořovickému odboru daroval částku 100 zlatých na další činnost. Za ty mohl odbor mimo jiné zřídit turistickou stanici v oblíbeném hostinci s letní zahradou „U krále Václava“ odkud to bylo kousíček k hradům Točník a Žebrák.¹²⁷ Za zbytek peněz hodlal odbor vystavět rozhlednu na vrcholu Čihadlo. Ten však patřil obci Hvozdec, která po odboru požadovala roční činži ve výši 50 zlatých. To hořovický odbor odmítl akceptovat a proto se rozhodl stavbu rozhledny přesunout na nedaleký vrchol Šibeník, patřící Hořovicím, které po svém odboru samozřejmě žádný nájem nechtěly.¹²⁸ Černým rokem se pro tento odbor stal rok 1895, kdy knížecí hanavská lesní správa zrušila volný vstup do panských lesů v okolí Hořovic s odůvodněním, že četná a hlučná návštěva ze strany turistů má nepříznivý vliv na les a zvěř, která v něm žije. Odstraněny byly turistické značky i turistické tabulky. Zachována byla pouze stezka k rozhledně kněžny Elišky. Zarážející na tom bylo, že majitel lesů kníže z Hanau byl sám čestným a zakládajícím členem odboru v Hořovicích. Hluk v lesích navíc nedělali turisté, ale neorganizované tlupy lidí, kteří chodili často do lesa pouze popíjet. Odbor společně s předsedou KČT architektem Pacovským proto začali okamžitě jednat s hanavským lesním úřadem a podařilo se jim vyjednat kompromisy: Vstup do lesů byl povolen členům KČT, kteří při návštěvě lesů museli používat viditelné klubové odznaky. U vchodů do lesa byly připevněny cedule, které upozorňovaly návštěvníky, aby se vyvarovali zbytečného hluku. Návštěva lesní zříceniny hradu Valdek byla povolena všem a to každou středu, neděli a o svátcích. Mohlo se tedy začít znovu označovat.¹²⁹

Jičín: Odbor v Jičíně vznikl v roce 1892. O vznik odboru právě v tomto městě usiloval KČT delší dobu, jelikož blízké Prachovské skály byly turisticky neprávem opomíjeny. Mezi první úkoly tohoto odboru tudíž patřilo zvýšení návštěvnosti Prachovských skal

¹²⁶ *Časopis turistů, ročník IV.* str. 14

¹²⁷ *Časopis turistů, ročník V.* str. 62

¹²⁸ *Časopis turistů, ročník V.* str. 291

¹²⁹ *Časopis turistů, ročník VIII.* str. 57

zřízením cest, jejich označením, opatřením nocleháren v jejich okolí a vycvičením speciálních průvodců. Jičínský odbor byl první, který začal používat vícebarevné značení. Kromě červených značek použil v prachovských skalách i značky modré a zelené, brzy však přešel zpátky k jednotnému označování červenou barvou. Jako první také začal na orientačních tabulkách popisovat vzdálenost v kilometrech s jedním desetinným místem. V akčním radiu odboru se nacházela táborská rozhledna, postavená ještě před vznikem KČT. Jičínský odbor se staral o její pravidelnou údržbu a opravy. Podobným způsobem udržoval i populární Císařskou chodbu v Prachovských skalách, kterou nechal opatřit zábradlím, aby v ní byl bezpečnější průchod.¹³⁰ Odbor zanikl roku 1904.

Plzeň: Odbor, založený 1892, se postaral, aby byla zpřístupněna zřícenina Rabyně. Na své výlety a schůze zval široké plzeňské obecnstvo, pomáhala mu k tomu nástěnka, kterou měl povoleno zadarmo vyvěšovat v budově měšťanské besedy. Další návěsní skříň měl odbor ve výloze u kloboučníka Hynka Fišera. V Plzni odbor označoval historické památné budovy tabulkami s popisy v českém, francouzském a německém jazyce.¹³¹ Nechal také vybudovat vlastní pohodlnou, 1,5 metrů širokou cestu k rozhledně a útulně na Čerchově, o které se staral odbor v Domažlicích.¹³² **Turnov:** Odbor vznikl v roce 1892 a jeho prvním cílem se stalo nedaleké Hruboskalsko. Odboru se podařilo zajistit od majitele povolení k označování a hned po dokončení prvních tras vznikl kolorovaný plakát této lokality, který byl v 1800 exemplářích rozeslán po celé Evropě. Odbor byl svědomitý i co se týče zřizování Letních bytů. Na podzim 1893 uspořádal odbor turistickou výstavu, která obsahovala především velký počet pohledů a fotografií s ciziny, které pořídil turnovský rodák Karel Řezníček při své cestě kolem světa. Návštěvníci výstavy tak mohli mimo jiné vidět fotografie Yellowstonského národního parku a ostrovů v tichomořském oceánu.¹³³ Ještě větší počín však byla stavba rozhledny na Kopanině, nacházející se v blízkosti hradu Frýdštejn, spravovaném KČT. Od roku 1909 odbor objížděl celé Čechy s přednáškami "O Českém ráji" které byly doprovázely speciálními světelnými obrazy.¹³⁴

Domažlice: Zde byl odbor KČT založen roku 1893. Odbor v Domažlicích byl hojně podporován městem. Společně zřídili výletní místo "Sv. Vavřinec". Mezi první

¹³⁰ *Časopis turistů, ročník VI.* str. 59

¹³¹ *Časopis turistů, ročník V.* str. 297

¹³² *Časopis turistů, ročník XI.* str. 18

¹³³ *Časopis turistů, ročník VI.* str. 26

¹³⁴ *Časopis turistů, ročník XXII.* str. 106

označené cesty patřily stezky na Rýzmbek a Herštejn.¹³⁵ Významná však byla především cesta z Babylonu na Českou studánku a podél hřebenu Čerchova až na jeho vrchol, kde byla v roce 1894 otevřena rozhledna. Právě práce na Čerchově byla velmi významnou, jelikož tento vrchol byl až do té doby těžko přístupný a pro turisty nebezpečný. Odbor však na něm upravil a označil cesty, čímž se stal Čerchov přístupným pro každého turistu, aniž by k tomu potřeboval průvodce. Rozhledna na jeho vrcholu byla třešničkou na dortu, která se stala chloubou domažlického odboru a ohniskem turistiky celého okolí.¹³⁶ Ke zkrášlení Domažlicka přispěl odbor vysazováním stromů a keřů na holých prostranstvích a stráních. Tato činnost roku 1900 přešla v organizované sadarství. Na Škramárně dokonce odkoupil celý pozemek a vysázel v těsné blízkosti města úplně nový les.¹³⁷ Domažlický odbor si vážil také legendárních osobností svého kraje a proto nechal zbudovat pomník Janu Sladkému – Kozinovi na vrchu Hrádek poblíž Újezdu u Domažlic. Odhalení tohoto pomníku se zúčastnilo okolo tisíce lidí z Chodska. Odbor měl velkou výhodu v tom, že ho štědře sponzorovala spořitelna královského města Domažlic, která jen v pětiletém období 1893-1898 přispěla 1000 zlatých.¹³⁸ Své finanční prostředky však odbor nevyužíval jen k turistickým záležitostem, ale také k hmotné pomoci těm, kteří ji potřebovali. Takto vznikla tradice vánočních stromků, pořádána právě domažlickým odborem, kdy bylo chudým dětem v Chodsku rozdáváno o Vánocích oblečení, cukroví a další dárky.

Klatovy: Odbor byl založen roku 1893. Mezi první cíle tohoto odboru patřila snaha o zbudování rozhledy na vrcholech Pancíř a Jezerní stěna, kde v minulosti již rozhledny stály, ale zničil je zub času. Odbor byl však v této záležitosti předběhnout místním německým spolkem a tak ze stavby sešlo. Z finančních důvodů sešlo také z plánu vydávat hromadně mapy klatovského okolí v měřítku 1:25000. Podařilo se ale prosadit vydávání mapy severní části Šumavy.¹³⁹

Kutná Hora: Odbor založen 1893. Příčiněním odboru došlo ke stavbě rozhleden na Kaňku a na Vysoké, které však nespádali pod majetek KČT.¹⁴⁰

Neustupov: Založen 1893. Jednalo se o podblanický odbor, za jehož vznikem stáli místní velkostatkáři. I proto se první výlet odboru na Blaník konal ve vyzdobených povozech. Součástí slavnostního výletu byla i živá muzika a ohňostroj. Pestrým

¹³⁵ *Časopis turistů, ročník V.* str. 278

¹³⁶ *Časopis turistů, ročník VI.* str. 243

¹³⁷ *Časopis turistů, ročník XII.* str. 342

¹³⁸ *Časopis turistů, ročník XI.* str. 89

¹³⁹ *Časopis turistů, ročník VI.* str. 27

¹⁴⁰ *Časopis turistů, ročník VI.* str. 26

programem chtěl odbor nalákat co nejvíce návštěvníků, neboť vrchol Blaník a jeho okolí byl turisty a návštěvníky v té době pohřichu opomíjen.¹⁴¹ Odbor KČT v Neustupově dlouho nevydržel a po roce se přesunul do Vlašimi, kde pokračoval v činnosti jako odbor KČT Vlašim. I tento odbor však po krátké době zanikl.

Tábor: Odbor v Táboře byl založen 1893 a vedl velmi záslužnou činnost, která spočívala v částečné opravě zřícenin v jeho okolí, konkrétně Kozího hrádku na kterém v minulosti pobýval mistr Jan Hus, Příběnic a Choustníku. Ke všem těmto zříceninám byly samozřejmě vyznačeny cesty. Náročnou práci odvedl odbor právě při budování cesty k zřícenině Příběnice po levé straně řeky Lužnice. Musely se zde na několik kilometrů dlouhém úseku prolamovat a prostřelovat skaliska. Jednalo se o velice nákladnou záležitost, jejíž značnou část hradil místní rodák pan Domečka, na jehož počest se pak konala slavnost při otevření cesty. V roce 1900 byla pod zříceninou Příběnice postavena turistická restaurace, která byla pojmenována na počest hraběte Harracha a po tomto příznivci české turistiky byla pojmenována i celá označená cesta podél Lužnice.¹⁴²

Český Brod: Odbor KČT založen roku 1894. Prvním počinem odboru byla orientační deska vyvedena v národních barvách, která ve výloze městské restaurace upozorňovala kolemjdoucí na turisticky zajímavé objekty v okolí města.¹⁴³ Postavit na historicky památném místě u Lipan jehlan je také nápad pocházející z hlav členů českobrodského odboru. Ten zanikl kvůli neustálému úbytku lidí na konci roku 1896 a posledních 6 členů poté přestoupilo do ústředního výboru KČT v Praze.¹⁴⁴

Humpolec: Pro odbor v Humpolci, který byl založen roku 1894, byly charakteristické dlouhé výlety, při kterých účastníci ušli během půlky dne až 30 km a zimní ježdění na sněžnicích (lyžích), které se ujalo i díky hornatému okolí města, kde se sníh udržuje až 4 měsíce v roce. Odbor se také marně snažil ve svém středu sdružit místní cyklisty.¹⁴⁵

Louny: Odbor založen 1894. Zvláštností tohoto odboru je, že nedostatek peněžních prostředků řešil vybíráním tzv. dlažebného. To spočívalo v tom, že každý účastník polodenního výletu pořádaného odborem platil 10 haléřů, v případě celodenního výletu platil účastník haléřů 20. Nejdůležitější počín odboru v Lounech byla výstavba Ejemovy chaty a Frotzlovy rozhledny na vrchu Stříbrník v českém středohoří.¹⁴⁶

¹⁴¹ *Časopis turistů, ročník V.* str. 246

¹⁴² *Časopis turistů, ročník XII.* str. 289 - 290

¹⁴³ *Časopis turistů, ročník VI.* str. 91

¹⁴⁴ *Časopis turistů, ročník VII.* str. 27

¹⁴⁵ *Časopis turistů, ročník VII.* str. 50

¹⁴⁶ *Časopis turistů, ročník VII.* str. 251

Roudnice: V Roudnici vznikl v roce 1894 odbor kvůli snaze KČT zvýšit počet svých poboček v Polabí. Jako první vyznačil odbor cestu na horu Říp a poté sestavil podrobný seznam vyhlídky z Řípu s mapou. Ta obsahovala i seznam míst, z kterých je tato hora celkově, nebo i částečně vidět. Na samotném Řípu byly zřízeny odpočívadla. Odbor se snažil postarat i o zkrášlení této pro Čechy významné hory a proto apeloval na majitele pozemků na Řípu, aby zde vysázeli ovocné stromy, které jim odbor i zdarma nabízel. Tento návrh však vyslyšel pouze jeden z majitelů.¹⁴⁷ V roce 1909 se odbor podílel na stavbě turistické chaty na Řípu.¹⁴⁸

Brno: Odbor v Brně byl prvním odborem KČT na Moravě, která nebyla vlastenecky zdaleka tak uvědomělá, jako Čechy. Založen byl roku 1894. Spolek byl omezen nečeskou minoritou a proto se nemohl pouštět do tak velkých akcí, jaké si mohly dovolit odbory v okolí Prahy. Přesto se odbor pustil do označovacích prací a to i v lokalitách vzdálenějších od železničních tratí. Neatraktivnější část brněnského okolí Moravské Švýcarsko (dnešní Moravský kras) bylo však okupováno německým turistickým klubem. Odbor se zde činil alespoň tím, že německé nápisy doplňoval nápisy českými. K tomu vydával v češtině turistické průvodce po Moravě, které do té doby skoro žádné nevycházeli. V roce 1895 se odboru podařilo zakoupit pozemek o rozměru 770 čtverečních metrů na kraji Macochy a na něm postavil turistickou útulnu.¹⁴⁹ K té však vedla úzká a nepříliš bezpečná cesta, proto odbor zbudoval o 3 roky později novou vyštěrkovanou cestu, metr a půl širokou. Odbor se také pustil do úpravy sloupských jeskyň, kde nechal také zřídit acetylenové osvětlení a zasadil se o pravidelné spojení Sloupu s nádražím v Rajci. Členové odboru však měli pocit, že ústřední výbor KČT nedostatečně oceňuje jejich snahu a práci a z toho důvodu se dostávali s výborem často do sporů. Z tohoto důvodu se odbor s KČT v květnu 1902 rozešel a jeho členové přešli do výdělkového Turistického družstva na Moravě. Ústřední výbor KČT si však byl vědom atraktivity, kterou pro turisty skýtají Sloupské jeskyně a tak v Brně zřídil speciální jeskynní odbor KČT, který se o ně nadále staral. Ten se staral nejen o jeskyně ve Sloupu, ale o všechny jeskyně na moravském území a členem se mohl stát jakýkoliv člen KČT.¹⁵⁰ Zbylou práci po zaniklém odboru převzaly nově vzniklé odbory KČT v blízkých městech Blansko a Boskovice. V létě 1908 se v Brně ustanovil zcela nový

---

¹⁴⁷ *Časopis turistů, ročník VIII.* str. 52

¹⁴⁸ *Časopis turistů, ročník XXII.* str. 23

¹⁴⁹ *Časopis turistů, ročník VIII.* str. 265

¹⁵⁰ *Časopis turistů, ročník XIV.* str. 218

odbor KČT a během jednoho roku nově označil 41 km turistických cest. V roce 1909 použil vlastní styl značení – barevný kotouč v bílém poli.¹⁵¹

Rožňov pod Radhoštěm: Jednalo se o druhý moravský odbor KČT. Založen byl v roce 1894 doktorem Vladislavem Matějovským, který se do tohoto města přestěhoval z Prahy. Ten hned v prvních dnech trvání odboru nechal vyznačit dvě cesty na Radhošť. V následujícím roce bylo označeno hned 10 tratí a opravena vyhlídka na Kozáku.¹⁵²

Kostelec nad Orlicí: Založen 1895. Od svých počátků trpěl nedostatkem členů, kteří i v dalších letech neustále ubývali, především proto, že se jim nechtělo platit členské příspěvky.¹⁵³

Dnespeky: Posázavský odbor KČT v Dnespekách (obec se dnes nazývá Nespeky) vznikl v roce 1895 a ačkoliv se nacházel v malé vesnici, měl již při svém založení 70 členů. Svoji činnost soustředil především na označování cest v okolí řeky Sázavy.¹⁵⁴ Činnost odboru však nemohla pokrýt celé Posázaví a proto se turisté z Nespek zasadili o založení dalšího posázavského odboru KČT – v Ledči. Aktivita odboru byla poznamenána tím, že v jeho sídle v Nespekách bydleli pouze 2 jeho členové a zbylí pocházeli z dvaceti různých často od Nespek vzdálených osad.¹⁵⁵

Štramberk: Okolí městečka Štramberk na Moravě bylo turisty opomíjeno a proto zde vznikl roku 1895 odbor KČT, který si dával za cíl nalákat do tohoto kraje více návštěvníků. I proto se snažil zachovat zdejší chloubu – štramberský hrad, na jehož opravu věnoval všechny peníze, které vydělal na pořádané masopustní zábavě v roce 1897. Odbor udržoval a upravoval i místní starší rozhlednu, ke které nechal nově postavit také verandu.¹⁵⁶

Valašské Meziříčí: Odbor KČT byl v tomto městě založen roku 1895.

Jihlava: V Jihlavě byl odbor založen o rok později, v roce 1896.

Ledeč: Odbor vznikl v roce 1896 z iniciativy odboru KČT v Nespekách, který nestačil svou činností pokrýt celé Posázaví.¹⁵⁷

Náchod: Odbor se poprvé velkolepě prezentoval při pořádání velkolepé turistické slavnosti pod protektorátem městské náchodské rady o svatodušních svátcích v roce 1896. Při této příležitosti členové odboru provedli hosty z ostatních odborů po turisticky

---

¹⁵¹ *Časopis turistů, ročník XXI.* str. 382

¹⁵² *Časopis turistů, ročník VII.* str. 306

¹⁵³ *Časopis turistů, ročník VIII.* str. 26

¹⁵⁴ *Časopis turistů, ročník VII.* str. 129

¹⁵⁵ *Časopis turistů, ročník IX.* str. 60

¹⁵⁶ *Časopis turistů, ročník X.* str. 65

¹⁵⁷ *Časopis turistů, ročník IX.* str. 60

nejatraktivnější destinaci v okolí města – adršpašských skalách, do kterých odbor vyjednal pro všechny členy KČT zlevněné vstupné. Pro tuto příležitost byla do jedné ze skal zasazena pamětní mramorová deska.¹⁵⁸

Nové Město na Moravě: Založen 1896. První podnik tohoto odboru bylo opravení cesty na Císařskou skálu, kde bylo také instalováno zábradlí, čímž přestaly být výlety na toto místo nebezpečné.¹⁵⁹

Rokycany: Odbor v Rokycanech vznikl v roce 1896.

Strakonice: Odbor založen 1897. Svou činnost zahájil o Vánocích tohoto roku tým, že opatřil 5 chudým dětem obuv. Další činnost spočívala ve vydávání pohlednic s motivy Strakonice a okolí, z čehož odboru vznikaly velké zisky. Roku 1900 byla dokonce pořádána velká výstava pohlednic, na kterou odbor obstaral i 226 z dalekého zahraničí.¹⁶⁰

Bystřice pod Hostýnem: Odbor vznikl 1898. Odbor označoval turistické stezky v okolí Hlinska a proto chtěl zřídit na nádraží v tomto městě podrobnou turistickou orientační tabuli. To však bylo povoleno pouze pod podmínkou, že nápisy na ní budou též v němčině, což odbor odmítl.¹⁶¹

Dvůr Králové nad Labem: Odbor vznikl 1898. Při značkovací práci měl velké problémy s německým obyvatelstvem žijícím v okolí města, jelikož spousta Němců ničila turistické značení a uchýlovali se též k ničení lesních stromů, jen proto, aby mohli značky odstranit. Většina značek tak byla ze stromů seřezávána nožem včetně kůry. Proto začal odbor do značek zatloukat malé hřebíky, aby si případný vandal při odstraňování značek nůž zničil. Vandalové si toho však brzy všimli a uchýlili se k zamazávání turistického značení blátem.¹⁶² Odbor udržoval pro turisty chatu na Zvičíně. I ta se však stala obětí vandalů. V dubnu 1909 neznámí ničemové vylomili dveře a v chatě vymlátili skleněnou výplň všech oken, zohýbali a rozlámali 3 železné postele, rozřezali polštáře a slamníky, zničeny byly též všechny obrazy, židle, stoly, kamna a okapový žlab s chrličem. Podle stop, které byly nalezeny u chaty se počet vandalů odhadl na 4 osoby, na jejichž dopadení odbor vypsal odměnu.¹⁶³ Přesto se tyto chuligány dopadnout nepodařilo. Vybavení zvičínské chaty však bylo ještě do zimní

¹⁵⁸ *Časopis turistů, ročník IX.* str. 59

¹⁵⁹ *Časopis turistů, ročník VIII.* str. 327

¹⁶⁰ *Časopis turistů, ročník XIII.* str. 98

¹⁶¹ *Časopis turistů, ročník XI.* str. 20

¹⁶² *Časopis turistů, ročník XIII.* str. 27

¹⁶³ *Časopis turistů, ročník XXI.* str. 188 - 191

lyžařské sezony opraveno a na jaře následujícího roku se chata nově dočkala i meteorologické stanice.¹⁶⁴

Moravská Ostrava: Odbor založen roku 1899.

Německý Brod: Odbor v Německém Brodě (toto město se dnes jmenuje Havlíčkův Brod) byl založen 1899. Odbor se postaral o zbudování a vyznačení cesty ke zřícenině Ronovci, který byl do té doby nepřístupný v hlubokých lesích.¹⁶⁵ Odbor také často pořádal koncerty.

Čáslav: Odbor založen roku 1900.

Liberec: Založen 1900. Členové odboru se potýkali s podobnými problémy, jako jejich kolegové v Ústí nad Labem; město Liberec bylo převážně německé a zdejší úřady nejevili ochotu vyjít českému spolku vstříc při označování cest a podobných akcích.

Heřmanův Městec: Odbor založen 1901. Heřmanův Městec bylo město s rozvinutým zdravotnictvím, které navštěvovalo velké množství letních hostů. Městu však chyběl plovárna a odbor se rozhodl tento nedostatek odčinit a proto nechal z vlastních nákladů plovárnu vystavit, což byl počín v rámci KČT naprosto výjimečný a ojedinělý.¹⁶⁶ Odbor však roku 1903 zanikl.

Chotěboř: Odbor vznikl roku 1901. Za první úkol si vzal upozornit na málo známé údolí říčky Doubravky u Chotěboře. Zdejší cesta byla proto opravena a označena.¹⁶⁷ Odbor roku 1909 zanikl, ale o 3 roky později byl obnoven.

Nová Kdyně: Odbor založený roku 1901 zřídil studené lázně s přítokem horské vody u Staré Kdyně.

Praha: Odbor KČT v Praze se oddělil od ústředního výboru v roce 1901. Zatímco ústřednímu výboru zůstaly na práci kancelářské záležitosti a správa KČT včetně celé sítě jeho poboček, pražský odbor fungoval jako ostatní odbory, pořádal tedy pro své členy výlety, přednášky, apod. S ústředním výborem však sdílel společné prostory. Odbor měl též více času na věnování se označování cest v pražském okolí, než tomu bylo u ústředního výboru.¹⁶⁸ Odbor však neměl dlouhého trvání; na konci roku 1907 opět splynul s ústředním výborem.

Vysoké nad Jizerou: Odbor založen 1901. Jednalo se o další odbor KČT, který měl problémy se záškodnickou prací Němců, kteří záměrně poničovali turistické značení.

---

¹⁶⁴ *Časopis turistů, ročník XXIII.* str. 59

¹⁶⁵ *Časopis turistů, ročník XIII.* str. 28

¹⁶⁶ *Časopis turistů, ročník XIV.* str. 55

¹⁶⁷ *Časopis turistů, ročník XIV.* str. 55

¹⁶⁸ *Časopis turistů, ročník XIII.* str. 337

Boskovice: Odbor vznikl v roce 1902 a vzal si na práci označování cest a péči o turistiku v oblasti moravského krasu a brněnského okolí, které měl do té doby na práci zaniklý brněnský odbor. Boskovičtí turisté stáli za projektem Kniesova muzea jeskynních nálezů ve Sloupu.¹⁶⁹

Lovosice: Odbor vznikl roku 1902.

Písek: Odbor založen 1902. Od ostatních odborů se odlišoval vlastním speciálním druhem značení v podobě písmen a barevných trojúhelníků.¹⁷⁰

Blansko: Odbor založen 1903. Přejal po zaniklém brněnském odboru KČT péči o útulnu u Macochy. Roku 1909 se odbor vymohl zákaz značení cest německými spolky v okolních českých osadách. Německá hesla byla odstraněna a zavedeno zde bylo české značení s českými hesly.¹⁷¹

Kladno: Odbor KČT v Kladně byl založen roku 1903.

Mnichovo Hradiště: Odbor založen 1903. Mezi největší zásluhy tohoto odboru patří upravení přístupu k Drábským světničkám a hradu Valečov.

Železný Brod: Založen 1903. Společně se semilským odborem pracoval na vybudování Riegrovy turistické stezky.¹⁷²

Kroužek KČT v Sarajevu: Speciální kroužek KČT v Sarajevu vznikl v roce 1904. Jednalo se o speciální odbor mimo Česko, sdružoval Čechy žijící v Sarajevu a okolí, kteří podnikali turistické výlety po Bosně. Činnost odboru byla oproti odborům na českém území menší, neboť většinu prací prováděl v okolí Sarajeva místní bosensko-hercegovský turistický klub, s kterým však kroužek KČT spolupracoval v přátelské shodě.¹⁷³

Jedovnice: Odbor založen 1905. Odbor pomáhal sousedním odborům v Boskovicích a Blansku s turistickými pracemi v brněnském okolí. V samotném městečku Jedovnice upravoval chodníky a spravoval turistické vývěšky, pro zimní období nechal zřídit kluziště.

České Budějovice: Odbor vznikl 1907. Mezi prvními stezkami značenými tímto odborem, byla cesta z Borovan do Trocnova, k rodišti a pomníku Jana Žižky.¹⁷⁴

---

¹⁶⁹ *Časopis turistů, ročník XXI.* str. 50

¹⁷⁰ *Časopis turistů, ročník XV.* str. 245

¹⁷¹ *Časopis turistů, ročník XXI.* str. 102

¹⁷² *Časopis turistů, ročník XXIII.* str. 10

¹⁷³ *Časopis turistů, ročník XVII.* str. 136

¹⁷⁴ *Časopis turistů, ročník XX.* str. 36

Sedlčany: Odbor založen roku 1909. Odbor propagoval turistiku i mezi těmi nejmladšími; do všech škol v okolí tohoto městečka nechal zřídit orientační turistické mapy.

Semily: Odbor založen 1909. Hned v prvním roce svého fungování začal budovat významnou Riegrovu turistickou stezku. Na této práci spolupracoval s železnobrodským odborem.¹⁷⁵

Jablonec nad Jizerou: Odbor založen roku 1910. Tento odbor pořádal sportovní akci sáňkařské závody, které byly rozděleny podle účastníků na několik disciplín. Existoval závod mužů, závod žen, závod dětí, závod dorostu, závod smíšených posádek mužů a žen, jízda na rohačkách a jízda s překážkami.¹⁷⁶

Jaroměř: Odbor založen 1910.

Kroměříž: Roku 1910 se ustanovil odbor KČT i v moravském městě Kroměříž. V roce 1912 připravil pro členy KČT cestu do Itálie, při které mohli turisté vidět atraktivní italské destinace od jezer na severu, přes města Janov a Milán až po poloostrov Sicílii.¹⁷⁷

Vídeň: V roce 1910 přátelé KČT založili odbor tohoto Klubu dokonce i ve Vídni.

Hradec Králové: V Hradci Králové vznikl odbor KČT roku 1911. Za svůj hlavní cíl si vytyčil seznamovat širší české obecnost s krásami orlických hor.

Chrudim: Odbor založen roku 1911.

Litovel: Odbor v Litovli vznikl roku 1911. Za jeho založením stála krajinská musejní společnost v Litovli. Ta krátce předtím zakoupila jeskyně v Mladči a jelikož se musejní společnost sloučila s odborem KČT, staly se tyto jeskyně majetkem Klubu českých turistů.¹⁷⁸

Pardubice: Odbor založen 1911. Prvním podnikem tohoto východočeského odboru byl výlet na Kunětickou horu. Odbor si toto místo vybral za cíl, aby zde mohl vzdát hold rodu Pernštejnů, kteří měli v minulosti nemalé zásluhy na rozvoji kraje.¹⁷⁹ I v následujících letech pořádal odbor velké množství výletů, například za rok 1913 jich stihl 35.

Přerov: Odbor založen 1912.

---

¹⁷⁵ *Časopis turistů, ročník XXIII.* str. 10

¹⁷⁶ *Časopis turistů, ročník XXIII.* str. 54

¹⁷⁷ *Časopis turistů, ročník XXIII.* str. 314

¹⁷⁸ *Časopis turistů, ročník XXIV.* str. 52

¹⁷⁹ *Časopis turistů, ročník XXIV.* str. 79

Poniklá: Odbor založen 1913. Poniklá leží poblíž Jilemnice a proto tento odbor pomáhal svým kolegům z Jilemnic v pracích pro turistiku, třeba při zřizování studentských nocleháren.

9.2 Spolupráce odborů:

Ústřední výbor KČT v roce 1897 přišel s nápadem organizované společné činnosti několika odborů, což by jim usnadnilo práci, která by byla pro jediný odbor příliš náročná. Mezi takovéto práce patřilo sepsání turistického průvodce po Brdech a Šumavě, úprava a stavba větších cest společným nákladem několika odborů, stavba rozhleden a útulen, organizace a údržba studentských nocleháren. Takto sdružené odbory by byly převážně sousední, mohl by se k nim ale i přidat odbor jehož pole působnosti je úplně jinde, jestliže by měl v okolí svého sídla zrovna omezené pole činnosti. Jednalo by se o volnou dočasnou organizaci. Jednotlivé odbory se mohly stát členy několika sdružení zároveň.¹⁸⁰

9.3 Příklad spolupráce: skupina brdských odborů:

Mezi prvními vznikla skupina brdských odborů KČT. Ta se skládala z odborů plzeňského, rokycanského, příbramského, hořovického a berounského. Společně vypracovali průvodce po Brdech. Tato publikace obsahovala stručný zeměpisný a geologický popis daného území, popis historie a pamětihodností měst ležících v okolí Brd, místní značené trasy, informace o tom, kde turisté najdou hostince a studánky a také několik obrázků zajímavých míst Brd a okolí. Skupina brdských odborů si mezi sebou rozdělila popisovaná území a každý odbor zvláště vypracoval pro něj nejbližší místa. Příbramský odbor tak převzal Příbram s okolím, Tok a také hrady Orlický a Zvíkov. Berounský odbor vypracoval popis krajiny od Řevnic přes Skalku a Mníšek směrem k Dobříši a Jincům a také Křivoklát, Týřov, Kublov a okolí. Hořovický odbor se soustředil na údolí řeky Berounky (tehdy se jí ještě celoplošně říkalo Mže) až k Vostrovci a Podmoklům a na hrady Točnický, Žebrák, Zbiroh a Valdek. Odbor v Rokycanech měl na starost popis okolí Padrti, Holoubkova, Strašic a Bušovic. Plzeňský odbor opatřil popis krajiny v okolí Rožmitálu a Písecko. Popis krajiny od Mníšku až k Praze opatřil pražský ústřední výbor KČT. Jak je z výčtu popsanych lokalit zřejmé, publikace přesáhla hranice Brd a přiblížila čtenářům i jejich široké okolí. Průvodce měl

---

¹⁸⁰ *Časopis turistů, ročník IX.* str. 341 - 343

být původně vydán nákladem KČT, nakonec se však tohoto úkolu dobrovolně zmocnil muzejní adjunkt Kavka.¹⁸¹

10. Významné osobnosti v KČT

10.1 Vojta Náprstek:

Vojta Náprstek se narodil roku 1826. Studoval ve Vídni, ale při revolučním roce 1848 se dostal pro své národní a sociální přesvědčení do sporů s rakouskými úřady a poté emigroval do Ameriky. Tam se věnoval veřejné činnosti mezi krajany i indiány a stal se dokonce náčelníkem kmene Dakota. Po deseti letech strávených v Americe dovolily úřady Náprstkovi návrat. Po něm se stal propagátorem nových výrobků, jako byly hodiny, sporáky, soustruhy a šicí stroje. Založil také veřejnou knihovnu s čítárnou. V roce 1888 se stal zakladatelem Klubu českých turistů a jeho prvním předsedou. Zemřel roku 1894.¹⁸²

9.2 Vilém Kurz:

Vilém Kurz se narodil v roce 1847. Tento muž byl cvičitelem ze spolku Sokol, který po smrti Tyrše dokončil "Základy tělocviku". Právě spolkem Sokol byl vyslán, aby pomohl nově vzniklému KČT v jeho počátcích. Pro KČT byl díky svým společenským stykům obrovským přínosem, stal se také hlavním redaktorem prvních ročníků Časopisu turistů. Od této práce musel odstoupit kvůli politické kariéře; byl totiž za Čechy zvolen jako poslanec v Říšské radě ve Vídni. Vilém Kurz zemřel v roce 1902.¹⁸³

9.3 Jan hrabě Harrach:

Prvním čestným členem KČT se stal v roce 1892 Jan hrabě Harrach. (*2. 11. 1828) Tento vídeňský rodák byl vychován Janem Erazmem Vocelem k vlasteneckému smýšlení a proto se ještě před vznikem KČT postaral vlastními náklady o vznik několika cest v Krkonoších; konkrétně o stezku podél Mumlavy k Labskému vodopádu a dále do Špindlerova Mlýna s odbočkou k Labské boudě a Sněžným jamám a také o stezku z Rezku do Dvorských bud. Teprve vybudováním těchto stezek se stala oblast

---

¹⁸¹ Časopis turistů, ročník X. str. 21 - 22

¹⁸² KOLEKTIV AUTORŮ: Sborník Klubu českých turistů vyaný ke 110. výročí turistiky v roce 1998, str. 12

¹⁸³ KOLEKTIV AUTORŮ: Sborník Klubu českých turistů vyaný ke 110. výročí turistiky v roce 1998, str. 12 - 13

západních Krkonoš dokonale schůdnou. Po vzniku KČT se hrabě Harrach staral o pohodlí turistů stavbou nových restaurací v oblasti Krkonoš a vylepšováním těch starých. Udržoval též Pančavský a Labský vodopád. Harrach se stal zakládajícím členem jilemnického odboru KČT a vydatně tento odbor sponzoroval při stavbě a označování nových stezek.¹⁸⁴ Jan hrabě Harrach zemřel 12. 12. 1909 v požehnaném věku 81 let.¹⁸⁵

9.4 Vratislav Pasovský:

Vratislav Pasovský se narodil 13. 11. 1854 v Kostelci nad Orlicí. Vystudoval reálné školy ve Vysokém Mýtě a v Praze, poté techniku v Praze a svá studia zakončil složením stavitelské zkoušky na akademii výtvarných umění ve Vídni v roce 1879. Ten samý rok získal také v Praze stavitelskou konfesi. Jako architekt se podílel na stavbě velkého množství domů v Praze i mimo ní, restauroval také několik historických kostelů. V KČT byl od jeho počátků, nejprve jako člen zařizujícího komitétu, od roku 1889 jako místopředseda, účetní a zapisovatel a o rok později se stal předsedou KČT. Během své funkce projektoval rozhlednu a útulnu na Čerchově u Domažlic, rozhlednu na Petříně a lanovou dráhu na Petřín.¹⁸⁶ Vratislav Pasovský odstoupil dobrovolně z funkce předsedy KČT v roce 1916 a ve funkci ho nahradil Jiří Guth. Vratislav Pasovský zemřel roku 1924.

9.5 Jiří Guth:

Jiří Guth se narodil 23. 1. 1861 v Heřmanově Městci. Vystudoval gymnasium v Rychnově nad Kněžnou, poté filosofii, matematiku, fyziku a dějiny umění v Praze a Ženevě. Poté co roku 1882 dosáhl titulu doktora filosofie, stal se na čtyři roky vychovatelem princů ze Schaumburg-Lippe v Náchodě a Ratibořicích. Mladé šlechtice provázal při cestách po Německu a Švýcarsku. Po svém návratu do Prahy se stal členem redakce Ottova naučného slovníku a pak působil jako profesor na gymnáziu v Truhlářské ulici. Jako profesor se staral především o šíření tělesné výchovy, byl vynikajícím bruslařem, plavcem, jezdcem a cyklistou. Rovněž byl zakladatelem a předsedou českého olympijského výboru, jako funkcionář se zúčastnil olympiád v Aténách (1896), v Paříži (1900), v St. Louise (1904) a v Londýně (1908). Roku 1896 se stal šéfredaktorem Časopisu turistů, do kterého ještě předtím přispíval cestopisnými

¹⁸⁴ Časopis turistů, ročník IV. str. 107 - 108

¹⁸⁵ Časopis turistů, ročník XXII. str. 3

¹⁸⁶ Časopis turistů, ročník XVI. str. 322 - 324

články. Kromě nich vydal i velké množství turistických knih o zajímavých turistických cílech v Čechách i dálných krajinách.¹⁸⁷ V roce 1916 se Jiří Guth stal předsedou KČT. Jiří Guth zemřel roku 1943 ve vysokém věku 82 let.

11. Závěr:

Říká se, že co Čech, to turista. Lví podíl na tom má právě KČT, který se na rozvoji a propagaci turistiky podílí již 126 let. Přitom situace na českém území ve druhé polovině 19.století žádné turistice vůbec nenahrávala. Neexistovaly mapy turisticky zajímavých míst, lesy patřily soukromým majitelům, kteří do nich zakazovali vstup širšímu okruhu návštěvníků a některé atraktivní lokality, například Prachovské skály, byly lidem zcela neznámé. Po vzniku Klubu českých turistů se ale přičiněním této organizace situace začala měnit. KČT začal pořádat pro lidi poutavé přednášky, při nichž cestovatelé vyprávěli o svých poznacích a zážitcích při cestách po krajinách domácích i těch cizích. To v lidech probudilo touhu zažít cestování a turistiku na vlastní kůži. Tento zážitek jim umožnil opět KČT, pořádáním výletů, při kterých byli turisté seznámeni s krásnými krajinami v okolí svého bydliště, jako jsou v případě Prahy Svatojánské proudy, hrad Karlštejn, či brdské lesy. Apelováním na majitele lesů, aby povolili veřejnosti vstup na tyto pozemky, zpřístupnil KČT spoustu míst, do nichž byl dosud vstup zakázán. Značením turistických cest a vydáváním turistických průvodců a map KČT umožnil lidem, aby se mohli kdykoli sami vydat na túru, bez přítomnosti profesionálního průvodce. Obzvlášť značení vnímám jako velmi přínosné, neboť vede turisty po nejzajímavějších místech a snižuje riziko zabloudění na minimum. Český systém turistického značení je velmi efektivní a snadno pochopitelný a závidí nám ho turisté po celém světě. Jako další obzvlášť důležitou věc bych rád vyzdvihl zakládání odborů KČT. Samotná centrála v Praze by těžko zvládala šířit turistiku i po vzdálenějších regionech, jako je okolí Brna, Šumava, nebo Krkonoše. Tím, že vznikaly odbory i v ostatních městech, mohla se turistika bez problémů rozšiřovat i mimo Prahu a její okolí. Každý odbor se staral o označování cest a propagaci turistiky ve svém blízkém okolí, a to mu umožnilo dělat tuto práci kvalitněji, než kdyby se musel starat o šíření turistiky na větším území. Důležité také bylo, že KČT při propagaci turistiky vycházel vstříc širokým skupinám obyvatelstva. Rodiny s dětmi uvítaly především letní byty, díky nimž mohly strávit pohodlnou dovolenou v prostředí, jež se nijak moc nelišilo od

---

¹⁸⁷ *Časopis turistů, ročník XXIII.* str. 66 - 69

jejich domova a odtud plánovat krátké výlety. Chudí studenti naopak uvítali studentské noclehárny, kde mohli při svých túrách levně přenocovat a dostali zde levně i jídlo. Budování rozhleden bylo přínosné pro všechny turisty, kterým se tak dostalo krásných výhledů do daleké krajiny. K cestování lákal KČT i vydáváním Časopisu turistů. Zde byly líčeny přírodní i kulturní zajímavosti Čech a sám se musím přiznat, že při čtení prvních třiceti ročníků tohoto časopisu jsem si naplánoval tolik výletů, že je těžko stihnu všechny podniknout rychleji, než za deset let. Nad přínosem KČT v letech 1888 – 1918 je nutné se zamyslet také ve vlasteneckém kontextu. Česko nebylo samostatný stát, nýbrž součást Rakouska – Uherska. KČT neměl revoluční snahy svrhnout habsburskou monarchii, ani se nepodílel na vzniku samostatného československého státu. KČT se podílel na vlastenectví spíše tím, že ponoukal lidi k vlasteneckému cítění tím, že jim pomáhal objevovat krásy české přírody, českých měst, hradů a zámků. Nejedem člověk si pak mohl říct „Jako Čech mám být na co hrdý!“ Nicméně přínos Klubu českých turistů veřejnosti vidím spíše než ve vlasteneckém směřování v pilné práci pro rozvoj turistiky. V tomto směru nemá jakýkoliv jiný spolek ani jednotlivec tolik zásluh jako KČT. Mnozí lidé se při svých pěších cestách z bodu A do bodu B řídí turistickými značkami, aniž by věděli, že za jejich vznikem stojí KČT. Mnozí lidé se kochají v blízkosti svého bydliště vyhlídky z rozhledny, aniž by věděli, že tuto rozhlednu postavil právě KČT. Velké množství českých i zahraničních turistů používá lanovou dráhu na Petřín a netuší, že vznikla rovněž z iniciativy KČT. Ve své práci jsem proto upozornil na všechny důležité projekty, které KČT vypracoval a realizoval v letech 1888 – 1918 a které veřejnost často dosud využívá. Tyto projekty – jmenujme rozhledny, lanovou dráhu na Petřín, turistické značení a speciálně vybudované stezky – nejsou sice životně důležité, ale zpříjemňují lidem trávení volného času. Turistika se díky KČT stala v Česku hojně využívanou volnočasovou aktivitou a koníčkem velkého množství obyvatel. Oslovuje lidi od 19. století až do dnešní doby, kdy se prosazuje v konkurenci počítačů a televizí. Oproti nim však prospívá lidskému zdraví a tělesné kondici. Proto si myslím, že veškerá činnost, kterou KČT dělal a doteď stále dělá, je velmi přínosná a měli bychom být za ni vděční.

Na svou bakalářskou práci bych rád v budoucnu navázal též prací magisterskou. Od října tohoto roku začínám studovat navazující magisterský obor „Orální historie – soudobé dějiny“ a ve své závěrečné práci na tomto oboru se chci věnovat právě nejnovějším dějinám a přínosům KČT.

12. Seznam použité literatury a pramenů:

A) Prameny:¹⁸⁸

- Časopis turistů, ročník I.* Praha : Klub českých turistů, 1889. 207 s.
Časopis turistů, ročník II. Praha : Klub českých turistů, 1890. 189 s.
Časopis turistů, ročník III. Praha : Klub českých turistů, 1891. 205 s.
Časopis turistů, ročník IV. Praha: Klub českých turistů, 1892. 309 s.
Časopis turistů, ročník V. Praha: Klub českých turistů, 1893. 319 s.
Časopis turistů, ročník VI. Praha: Klub českých turistů, 1894. 398 s.
Časopis turistů, ročník VII. Praha: Klub českých turistů, 1895. 336 s.
Časopis turistů, ročník VIII. Praha: Klub českých turistů, 1896. 341 s.
Časopis turistů, ročník IX. Praha: Klub českých turistů, 1897. 420 s.
Časopis turistů, ročník X. Praha: Klub českých turistů, 1898. 305 s.
Časopis turistů, ročník XI. Praha: Klub českých turistů, 1899. 399 s.
Časopis turistů, ročník XII. Praha: Klub českých turistů, 1900. 385 s.
Časopis turistů, ročník XIII. Praha: Klub českých turistů, 1901. 394 s.
Časopis turistů, ročník XIV. Praha: Klub českých turistů, 1902. 460 s.
Časopis turistů, ročník XV. Praha: Klub českých turistů, 1903. 424 s.
Časopis turistů, ročník XVI. Praha: Klub českých turistů, 1904. 368 s.
Časopis turistů, ročník XVII. Praha: Klub českých turistů, 1905. 408 s.
Časopis turistů, ročník XVIII. Praha: Klub českých turistů, 1906. 380 s.
Časopis turistů, ročník XIX. Praha: Klub českých turistů, 1907. 449 s.
Časopis turistů, ročník XX. Praha: Klub českých turistů, 1908. 476 s.
Časopis turistů, ročník XXI. Praha: Klub českých turistů, 1909. 486 s.
Časopis turistů, ročník XXII. Praha: Klub českých turistů, 1910. 499 s.
Časopis turistů, ročník XXIII. Praha: Klub českých turistů, 1911. 580 s.
Časopis turistů, ročník XXIV. Praha: Klub českých turistů, 1912. 596 s.
Časopis turistů, ročník XXV. Praha: Klub českých turistů, 1913. 554 s.
Časopis turistů, ročník XXVI. Praha: Klub českých turistů, 1914. 387 s.
Časopis turistů, ročník XXVII. Praha: Klub českých turistů, 1915. 294 s.

---

¹⁸⁸ Všechny ročníky *Časopisu turistů* jsou svázané do celistvých knih. Proto uvádím vždy odkaz na stránku v svázaném ročníku.

Časopis turistů, ročník XXVIII. Praha: Klub českých turistů, 1916. 448 s.

Časopis turistů, ročník XXIX. Praha: Klub českých turistů, 1917. 445 s.

Časopis turistů, ročník XXX. Praha: Klub českých turistů, 1918. 400 s.

B) Literatura:

HROCH, Miroslav: *Metody historikovy práce.* Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1983. 118 s.

KOLEKTIV AUTORŮ: *50 let Klubu československých turistů 1888 – 1938.* Praha : Klub českých turistů, 1938. 201 s.

KOLEKTIV AUTORŮ: *Sborník Klubu českých turistů vydaný ke 110. výročí turistiky v roce 1998.* Praha: S & D, 1998. 192 s. ISBN: 80-86050-26-2

KOLEKTIV AUTORŮ: *Turistický průvodce ČSFR – okolí Prahy – západ.* Praha : Olympia, 1990. 396 s. ISBN: 27-040-90

PERNICA, Milan; ROHLÍK, Jiří: *Na výlet s turistickou mapou.* Praha : Olympia, 1983. 153 s. ISBN: 27-058-80

C) Internetové zdroje:

www.muweb.cz/staraplavba

www.kct.cz

www.kudyznudy.cz

www.zoopraha.cz

